

# Väikeriikide huvide kaitse muutavas rahvusvahelises korras: Eesti valikud pärast senise maailmakorra muutumist

## Raport Riigikogu väliskomisjonile

Holger Mölder, Katrin Nyman-Metcalf, Timothy Less, Noel Foster

31.08.2026

### Kokkuvõte

Rahvusvaheliste reeglite ja institutsioonide nõrgenemine, suurriikidevahelise konkurentsi suurenemine, tehnoloogilised muutused ja valitsusväliste osalejate kasvav tähtsus vähendavad kõik seda kaitset, mida väiksemad riigid on ajalooliselt saanud suhteliselt ettearvatavast rahvusvahelisest süsteemist.

1. Rahvusvaheline julgeolekukeskkond on 2026. aastal jätkuvalt halvenenud. Sõda Ukrainas ei näita vaibumise märke ning USA ja Iisraeli initsiatiivil algas uus sõjaline konflikt Iraaniga.
2. Halvenenud julgeolekukeskkonnale viitavad imperialistliku mõtteviisi taassünd, sõja legitimeerimine rahvusvahelises poliitikas ja rahvusvaheliste organisatsioonide nõrgenev mõju, mis mõjub halvavalt väiksematele riikidele.
3. Rahvusvahelise õiguse asemel räägitakse enam jõupoliitikast ja võidurelvastumisest.
4. Maailma lähimate aastakümnete arengut mõjutavad tehnoloogilise arengu kõrval planeedi rahvastiku kasvamine ühes suurema tarbimisega ja paljude elutähtsate ressursside vähenemine, mis nõuavad rahvusvahelist koostööd, kuid põhjustavad geopoliitilisi pingeid.
5. Väikese riigina on Eesti huvides toetumine rahvusvahelisele õigusele ja rahvusvahelistele organisatsioonidele.
6. Eesti välis- ja julgeolekupoliitika strateegiline raamistik võiks olla rajatud „targa riigi“ (*smart state*) doktriinile, mille kohaselt väikeriik kompenseerib oma füüsiliste ressursside, geograafilise sügavuse ja rahvaarvu piiratuse tehnoloogilise ülimuslikkuse, digitaalse innovatsiooni ja nišivõimetega.<sup>1</sup>
7. Kahe strateegilise loogika vastasseis: väikeriik otsib kaitset, kuid tark riik püüab muuta ennast asendamatuks. Eestis on kontseptuaalne vastuolu: Eesti on riigina

---

<sup>1</sup> Litsas, S. N. (2023). Smart Instead of Small in International Relations Theory: The Case of the United Arab Emirates. Springer. <https://doi.org/10.1007/978-3-031-44637-5>

- võtnud omaks mitmed targa riigi põhimõtted, kuid ühiskonnas valitseb tugev väikeriiklik mentaliteet.
8. Eesti 2026. aasta julgeolekupoliitika alused vastavad laias plaanis julgeolekukeskkonnas toimunud muutustele, kuid toimuvate muutuste kiire eskalatsioon nõuab pidevat valmisolekut olukordi ümber hinnata ja imaginaarsemaid lahendusi.
  9. Eesti riigikaitse vajab innovaatilisemat ja kaasaegsemat kontseptsiooni, mis on ajakohastatud julgeolekukeskkonnas toimuvatele muutustele.
  10. Eesti „targa riigi“ välispoliitiline mudel ei ole mitte lihtsalt „tugev NATO ja EL“, vaid NATO + EL + NB8 + JEF + kahepoolsed strateegilised partnerlused + tehnoloogiline nišidiplomaatia + võimalikult lai globaalne diplomaatiline võrgustik, mis eristab „liitlassõltuvust“ „võrgustunud väikeriigi“ strateegiast.

### **Kaasaegne rahvusvaheline süsteem ja väikeriigi mõiste**

Väikeriigi mõiste on kaasaegses üleilmastunud ja tehnopolaarses keskkonnas (vt Ian Bremmer)<sup>2</sup> muutunud. Julgeoleku- ja välispoliitika kontekstis ei määratleta väikeriiki pelgalt tema pindala või rahvaarvu järgi, vaid eelkõige tema võimete ja asendi kaudu rahvusvahelises süsteemis. Pigem võime rääkida väiksema mõjuga riikidest (arvestatavad faktorid on majandus, poliitika, sõjaline võime) kui geograafilistest ja demograafilistest suurustest. Riikide kõrval kerkivad üha rohkem esile valitsusvälised toimijad, kellel on riikidega võrreldav juurdepääs info- ja mõjutusvahenditele. Väikeriik on süsteemi vastuvõtja (*system-inelastic* või *system-taker*), mitte süsteemi looja (*system-maker*). See tähendab, et väikeriik ei suuda üksinda muuta globaalseid reegleid ega jõujooni, vaid peab nendega kohanduma. Sellest lähtuvalt toetuvad paljude väikeriikide välispoliitilised doktriinid rahvusvahelisele õigusele ja rahvusvahelistele organisatsioonidele (nt ÜRO, Euroopa Liit, NATO), mis suurendavad nende võimet rahvusvahelise süsteemi toimimisel kaasa lüüa.

Alternatiivne võimalus on orientatsioonipoliitika, julgeolekuhuvide põimimine suurte liitlasriikide huvidega, muutudes nende jaoks oluliseks partneriks (nn *bandwagoning*). Enne Teist maailmasõda konkureeris Eestis Briti orientatsioon Saksamaa orientatsiooniga, pärast taasiseseisvumist püüti arendada USA orientatsioonipoliitikat, kuid ajalooliselt pole orientatsioonipoliitika end õigustanud, sest suurriigid ei pruugi arvestada väikeriikide huvidega, eriti kui nende poliitiline liin peaks ühel või teisel põhjusel muutuma.

---

<sup>2</sup> Bremmer, I. (2021, November-December). The Technopolar Moment: How Digital Powers Will Reshape the Global Order. *Foreign Affairs*, 100(6),  
<https://link.gale.com/apps/doc/A679923068/EAIM?u=anon~10fea2b6&sid=sitemap&xid=edc230f4>

Tehnoloogiliselt võib mõiste „väikeriik“ pakkuda erinevaid tõlgendusi, sest geograafilistes mõõtmetes võib väikeriik olla tehnoloogiliselt enam arenenud (Eesti on siin hea näide edusammudega IT-valdkonnas) kui mõni suurriik. Riigid nagu Iisrael, Taiwan, Singapur jpt on näited, kuidas pindalalt või ressursidelt väiksem riik võib olla tehnoloogiliselt palju kõrgemal tasemel kui pindalalt või elanike arvult suurem riik. Põhja-Korea näide kinnitab, et paljude näitajate poolest läbikukkunud riik võib sihtotstarbeliselt arendada teatavaid võimeid (sh tuumarelvad jm massihävitusrelvad, kübervõime), mis teeb neile võimalikuks rünnata palju suuremaid ja võimsamaid riike.

Rahvusvahelises poliitikas vastandub „targa riigi“ (*smart state*)<sup>3</sup> teooria klassikalisele „väikeriigi“ (*small state*)<sup>4</sup> kontseptsioonile. Targa riigi doktrinaalsed põhisambad on: 1) riik mõistab täpselt globaalset jõudude vahekorda ja positsioneerib end nutikalt; 2) riik ei looda pimesi teiste armuandidele ega muutu pelgalt sabassõrkijaks (anti-Blanche DuBois efekt)<sup>5</sup>; 3) investeeringud kübervõimesse, tehisintellekti ja innovatsiooni asendavad puuduvat massiivset armeed ja loovad rahvusvahelist mõjuvõimu; 4) edu saavutatakse keskendudes konkreetsetele nišivaldkondadele (nt küberjulgeolek, rohetehnoloogia), kus ollakse asendamatud; 5) riigisiselt tähendab „tark riik“ andmete ja tehnoloogia kaasamist avalike teenuste ja otsustusprotsesside parandamiseks - suurandmete (*Big Data*) ja tehisintellekti abil prognoositakse kriise ning juhitakse ressursse efektiivselt, tehnoloogia (nt e-hääletus, ühisloome) võimaldab ekspertteadmiste ja kodanike tagasiside otsest kaasamist riigi juhtimisse, riik ehitab üles turvalised ja paberivabad baassüsteemid, mida on raske rünnata ja mis toimivad tõrgeteta jne.<sup>6</sup>

Eesti e-riik on üks „targa riigi“ edunäiteid, samal ajal kui ühiskondlik mõte on suuresti jäänud „väikeriigi“ tasandile ning on olnud muutuste suhtes tõrjuv, kui mitte vaenulik.<sup>7</sup> Vastuolu, kus tehnoloogiline infrastruktuur toimib globaalse targa riigina (*smart state*), kuid ühiskondlik narratiiv ja psühholoogia on kinni kaitsvas väikeriigi (*small state*) refleksis, on Eesti arengu

---

<sup>3</sup> Väikeriik püüab vähendada ebakindlas rahvusvahelises keskkonnas haavatavust mitmekesiste ja kattuvate institutsionaalsete, regionaalsete ning kahepoolsete partnerlussuhete kaudu.

<sup>4</sup> Väikeriik püüab ebakindlas rahvusvahelises keskkonnas vähendada oma haavatavust privilegeeritud suhte kaudu domineeriva suurriigi või selle juhtkonnaga.

<sup>5</sup> Tennessee Williamsi kuulsast näidendist „Tamm nimega iha“, mille peategelane Blanche DuBois lausub näidendi lõpus oma tuntuima fraasi: „Ma olen alati sõltunud võõraste lahkusest“ (I have always depended on the kindness of strangers).

<sup>6</sup> Litsas, S. N. (2023). Smart Instead of Small in International Relations Theory: The Case of the United Arab Emirates. Springer. <https://doi.org/10.1007/978-3-031-44637-5>

<sup>7</sup> Ühiskondlike hoiakute kohta Eestis, mis uurib euroopastumise ja meediakommunikatsiooni mõju Eesti ühiskonnale, vt näiteks: Mölder, H., Chochia, A., Pilvre, B., & Könno, A. (2025). Mediatized Discourses on Europeanization in Estonia. In L. Tsuladze, T. Lokot, & S. Boulos (Eds.), Mediatized Discourses on Europeanization and Their Representations in Public Perceptions (pp. 111–145). Aranzadi La Ley. Eesti keeles: Könno, A., Pilvre, B., & Mölder, H. (2025, 2. mai). Enesemääratlus „eurooplane“. Sirp, (17), 24–25. <https://www.sirp.ee/enesemaaratlus-eurooplane/>.

üks põhilisi sisemisi pingeallikaid. Targa riigi mudel eeldab eksperimenteerimist, riskijulgust, globaalset avatust ja andmepõhisust. Väikeriigi mentaliteet seevastu keskendub sageli ellujäämisele, alalhoidlikkusele, ressursside puuduse kurtmisele ja hirmule kõige võõra (sh uue tehnoloogia või reformide) ees.

Väikeriik võib fokuseerida piiratud ressursid kindlale valdkonnale, kus ta suudab olla maailmatasemel (nt Eesti küberkaitse ja digitaalne asjaajamine). Innovatiivne areng ja tehnoloogiline võime tasakaalustavad väiksemate riikide mahajäämust mitmesuguste ressursside poolest. See võib väikeriigi isegi „suureks“ teha, kui ta mingis valdkonnas kuulub juhtriikide sekka. Seepärast peavad väikeriigid olema nii kontseptuaalselt kui tehnoloogiliselt innovatiivsed, sest niiviisi on võimalik tasakaalustada suurriikide ressursivõimet. Eesti omab kindlasti perspektiivi suunanäitajana, kuna väiksematel struktuuridel on lihtsam uuendusi juurutada ning see pälvib rohkem rahvusvahelist nähtavust. Eesti kuvand küberkaitse arendajana nii Euroopas kui laiemalt rahvusvahelises kontekstis on olnud pigem positiivne ja saanud osaks riigi kuvandist. Näiteks, Eesti andmevahetuskiht X-tee (X-Road) ja sellega sarnased tehnoloogiad (nt Eesti ettevõtte Cybernetica arendatud UXP platvorm) on kasutusel enam kui 20 riigis üle maailma.<sup>8</sup> Seda unikaalset hajusa ja turvalise andmevahetuse mudelit on aidanud teistesse riikidesse viia peamiselt E-riigi Akadeemia (eGA) ja Eesti IT-ettevõtted (nt Cybernetica, Nortal jt).

Tehnoloogiline oskusteave võib anda Eestile teatud poliitikavaldkondades ebaproportsionaalselt suure mõju, kuid see ei kõrvalda väikeriigi struktuurilisi tunnuseid: piiratud elanikkond, suhteliselt väike majanduslik baas, sõltuvus rahvusvahelistest turgudest ja infrastruktuurist ning haavatavus palju suuremate riikide otsuste suhtes. Väikesed riigid võivad sellist mahajäämust kompenseerida koostöö, institutsioonide, tehnoloogilise spetsialiseerumise, mainekujunduse ja diplomaatilise ettevõtlikkuse kaudu.

## **Väikeriik vs tark riik**

Väikeriigi staatus on tuttav ja turvaline roll. See võimaldab vajadusel pugea ohvri rolli („me oleme nii väikesed, mis nüüd meie“), mis on psühholoogiliselt mugavam kui targa riigi staatus, mis nõuab liidrirolli võtmist, globaalset vastutust ja pidevat valmisolekut riskida ning eksida. Näited:

### **1. E-valimised vs. institutsionaalne umbusk**

---

<sup>8</sup> Näiteks Soome (Suomi.fi-palveluväylä); Island (Straumurinn); Ukraina (Trembita); Fääri saared; Namiibia; Benin; Tuneesia; Kõrgõzstan (Tunduk); Kambodža (CamDX); Jaapan; Azerbaidžaan; Vietnam; Argentina (Neuqueni provints); Colombia; El Salvador; Aruba; Bahama.

- a. Targa riigi vaade: Eesti e-valimised on maailmatasemel unikaalne tehnoloogiline saavutus, mis põhineb matemaatilisel krüptograafial, mugavusel ja usaldusel digitaalse isikutuvastuse vastu.
  - b. Väikeriigi refleks: Ühiskonnas ja poliitikas püsib endiselt sügav skepsis ja hirm, et e-valimistega „manipuleeritakse“. Tehnoloogilist progressi ei vaadata kui läbipaistvuse suurenemist, vaid kui ohtu. Selle taga on väikeriigile omane hirm nähtamatu ja kontrollimatu välisjõu ees, mis võib ühe klikiga riigi suveräänsuse hävitada.
2. Tehisintellekt vs. hirm töökohtade pärast ja bürokraatia alalhoidmine
  - a. Targa riigi vaade: Riik arendab tehisintellekti rakendamist avalikes teenustes (nt automaatne toetuste määramine, digikohtunikud, maksuameti automaatsed analüüsid), et muuta riigiparaat õhemaks ja kiiremaks.
  - b. Väikeriigi refleks: Kui tehakse ettepanekuid asendada ametnike algoritmidega või optimeerida kohalike omavalitsuste võrgustikku andmepõhiselt, põrkutakse tugevale vastuseisule. Avalikkuses hirmutatakse inimesi masinate võimu ja töökohtade kaotusega. Eelistatakse „kodulähedast ja käega katsutavat“ (isegi kui see on ebaefektiivne ja kallis) targa riigi automatiseeritud ja optimeeritud lahendustele.
3. Personaalse riigi reform vs. andmevaenulikkus
  - a. Targa riigi vaade: Visioon „personaalsest riigist“ eeldab, et riik on nähtamatu teenuseosutaja – andmeid ristkasutades teab riik ise, millal sul lõppeb juhiluba või millal sul on õigus lapsetoetusele, pakkudes teenust ennetavalt.
  - b. Väikeriigi refleks: Ühiskonnas tekitab andmete vahetamine ametite vahel sageli „Suure Venna“ paranoiat. Andmekaitse reegleid tõlgendatakse meil tihti mitte progressi toetavalt, vaid konservatiivselt, innovatsiooni blokeerivalt. Privaatsusmurede taha looritatakse lihtsat tõrget harjumuspäraste, paberil põhinevate asjaajamiste muutmise vastu.
4. Innovatsioon majanduses vs. hirm „võõra“ ja muutuste ees
  - a. Targa riigi vaade: Eesti on tuntud oma ükssarvikute (idufirmade) ja tehnoloogiasektori poolest, mis on loonud riigile pehmet jõudu, kapitali ja mainet. See on puhas globaalselt eskaleeritav targa riigi majandusmudel.
  - b. Väikeriigi refleks: Laiema avalikkuse ja traditsiooniliste majandusharude tasandil nähakse idufirmasid tihti kui „õhumüüjaid“. Samal ajal ollakse väga jäigad välistööjõu või tipptalentide kaasamise suhtes, kartes, et see hävitab rahvusriigi. Väikeriigi hirm assimilatsiooni ees töötab otseselt vastu targa riigi vajadusele tõmmata ligi globaalset intellektuaalset kapitali.
5. Julgeolek: tehnoloogiline heidutus vs. pelgalt füüsilise massi ootus

- a. Targa riigi vaade: Eesti positsioneerib end küberkaitse liidrina (NATO küberkaitse oivakeskus Tallinnas) ja arendab droonimüüre ning kõrgtehnoloogilist luuret – valdkondi, kus nupukus kaalub üles inimmassi.
  - b. Väikeriigi refleks: Ühiskondlikus debatis kaldub fookus ikka ja jälle tagasi klassikalisele väikeriigi traumale: mitu tanki ja mitu meest meil on. Tehnoloogilist ülekaalu ja kübermöödet kiputakse alahindama, nõudes selle asemel traditsioonilisi, XX sajandi stiilis lineaarseid lahendusi.
6. Rail Baltic: Füüsiline suurus vs. võrgustunud mõju
  - a. Targa riigi vaade: Rail Baltic (RB) on targa riigi projekt *par excellence*, st roheline, automatiseeritud ja andmepõhine transpordikoridor, mis ühendab Eesti füüsiliselt ja digitaalselt Euroopaga ning suurendab meie strateegilist autonoomiat. Sõjalise mobiilsuse seisukohalt on RB Eestile eksistentsiaalse tähtsusega projekt. Euroopa rööpmelaiusega (1435 mm) raudtee lõikab meid lõplikult lahti Venemaa raudteesüsteemist (1520 mm) ja loob otsese, kiire ühenduse Kesk-Euroopaga. See võimaldab NATO liitlasvägede ja rasketehnika ülikiiret kohaletoimetamist otse Tallinnani, integreerituna reaalajas toimivate digitaalsete logistikaplatvormidega. RB on pikaajaline investeering tuleviku digitaalsesse ja rohelisse kaubandusesse, mis positsioneerib Eestit mitte kui perifeerset lõppjaama, vaid kui olulist transiidisõlme ja andmekoridori Arktika/Skandinaavia ja Kesk-Euroopa vahel. Tark riik vaatab projekti läbi tulevikus teenitava tulu, CO<sub>2</sub> kvootide säästu ja makromajandusliku mõju, kus kiire ühendus tõstab kogu regiooni konkurentsivõimet.
  - b. Väikeriigi refleks: Avalik vastuseis Rail Balticule lähtub sageli väikeriigi hirmudest: „meie loodus lõigatakse pooleks“, „meile tuuakse võõrad rongid“ jne. Julgeolekudebatis avaldub väikeriigi hirm pika ja sirge infrastruktuuri haavatavuse ees, kartes et RB tõmbab kriisi ajal esimesena tule endale.: „üks raketitabamus lõikab raudtee läbi ja me oleme lõksus“. Väikeriigi ajalooline trauma eelistab hajutatust ja nähtamatust, suutmata näha, et targa riigi julgeolek tagatakse mitte rajatise pommikindluse, vaid kui sügavalt ollakse liitlaste logistilistesse süsteemidesse integreeritud. Väikeriigi mentaliteedile on omane hirm võtta mastaapseid finantsriske, mistõttu eelistatakse pigem mitte teha midagi, kui riskida projektiga, mille tasuvusaeg on mõõdetav aastakümnetega. Majanduslik kriitika taandub sageli lühiajalisele raamatupidamisele ja ressursside nappuse tundele: „see on liiga kallis“, „me ei jõua seda üleval pidada“ või „isegi Euroopa rahadega on meie omaosalus liiga suur“.
7. Saaremaa sild: Kohalik autonoomsus vs. riiklik optimeerimine

- a. Targa riigi vaade: Sild ühendaks suursaare püsivalt mandri majandusruumiga, optimeeriks logistikat, vähendaks riiklikke dotatsioone praamiühendusele ja võimaldaks andmepõhist liiklus- ning varustuskindluse juhtimist.
  - b. Väikeriigi refleks: Vastuseis sillale ei ole sageli majanduslik, vaid psühholoogiline. Saarlaste (ja paljude mandriinimeste) jaoks on praam elustiili osa ja sild tähistab „saare eripära kadumist“ või „mandri bürokraatia ja turistide sissetungi“. See on mikrotasandi väikeriigi refleks: isoleeritus on turvalisus, avatus ja kiirus on oht.
8. Tuuma- ja tuuleenergia: Hajutatud tulevik vs. NIMBY-sündroom
  - a. Targa riigi vaade: Energeetikas tähendab tark riik uue põlvkonna (nt moodulreaktoritega) tuumaenergiat ja meretuuleparke. See on kõrgtehnoloogiline, puhas ja teadusmahukas lahendus, mis teeb Eestist energia eksportija ja tagab strateegilise sõltumatuse.
  - b. Väikeriigi refleks: Nii tuumajaama kui ka tuuleparkide arendus põrkub kohe klassikalise NIMBY (*Not In My Back Yard*/mitte minu tagahoovis) efektiga. Väikeriigi mentaliteet kardab katastroofe (Tšornobõli trauma) või seda, et tuulikud „rikuvad kodumaise maastikupildi“. Tahetakse puhast energiat, kuid keeldutakse selleks vajalikust mastaapsest tehnoloogilisest muutusest oma silmapiiril.
9. Piirikaitse: Droonimüür vs. mees mätta otsas
  - a. Targa riigi vaade: Kaasaegne piirikaitse ei ole okastraat ja inimmass, vaid „droonimüür“ – tehisintellektiga juhitud sensorid, satelliitseire, autonoomsed droonid ja kübervõimekus, mis tuvastavad ohu enne selle füüsilist piirile jõudmist.
  - b. Väikeriigi refleks: Avalikkuses ja poliitikas nõutakse sageli emotsionaalselt „rohkem mehi piirile“ või füüsiliste rajatiste silmaga nähtavat mastaapsust. Digitaalset ja nähtamatut küberkaitset ei usaldata, sest väikeriigi ajalooline mälu ütleb, et piiri kaitseb ainult realselt kohal olev sõdur koos relvaga.
10. Väike sündimus: Tehnoloogiline kohanemine vs. demograafiline hääbumispaanika
  - a. Targa riigi vaade: Tark riik aktsepteerib tõsiasja, et läänelikus heaoluühiskonnas on demograafilised trendid muutunud. Lahendusena ehitatakse üles õhuke digiriik ja automatiseeritud majandus, kus tehisintellekt ja robotid teevad ära puuduvate käte töö. Riigi püsijäämine tagatakse mitte rahvamassi, vaid elaniku kohta loodava kõrge intellektuaalse ja majandusliku väärtuse kaudu.
  - b. Väikeriigi refleks: Sündimuse langust vaadatakse läbi eksistentsiaalse hääbumishirmu ja tragöödia prille („me sureme välja“). Vastusena pakutakse lineaarseid, sageli ebaefektiivseid rahalisi toetusi (mis ei muuda pikaajalisi

trende) või rünnatakse ühiskondlikke muutusi. Ei mõisteta, et 1,3 miljoni elanikuga nutikalt automatiseeritud ühiskond võib olla globaalselt palju mõjukam ja kestlikum kui suurema elanikkonnaga, kuid tehnoloogiliselt maha jäänud riik.

## **Julgeolekukeskkond**

Kaasaegne ühiskond on kiiresti arenev keskkond, kus fundamentaalsed muutused leiavad aset ühe inimpõlve jooksul. Minevikuühiskonnad olid staatilisemad. Väljumine Teise maailmasõja arenenud ja 1990-tel aastatel kulmineerunud reeglite põhiseest rahvusvahelisest süsteemist mõjutab enim väikeriike, mis on enam haavatavamad julgeolekukeskkonnas toimuvatele muutustele. Kaasaegset rahvusvahelist julgeolekukeskkonda iseloomustab süvenev ebastabiilsus, mida iseloomustavad alljärgnevad tendentsid.

- **Imperialistliku mõtteviisi taassünd.** Rahvusvahelise õiguse asendumine suurriikliku jõuga teeb kahju eelkõige väikestele riikidele. Täna näeme suurriikidelt, nagu Ameerika Ühendriigid, Hiina, Venemaa, samuti paljudelt mitteriiklikelt toimijatelt, nt suurtelt rahvusvahelistelt korporatsioonidelt survet rahvusvahelise õiguse printsiipidest loobumiseks ning jõuvahekordadele üles ehitatud süsteemi taastamiseks.
- **Sõja legitimeerimine rahvusvahelises poliitikas:** näiteks Venemaa sõda Ukrainas 2022; USA ja Iisraeli sõda Iraaniga 2026. Mõtteviisi muutust ilmestab see, kui USA *Department of Defense* muudeti tagasi *Department of War*.<sup>9</sup> Need arengud on vastuolus rahvusvahelises õiguses jõu kasutamise keeluga, mis sätestati Kellogg-Briand pakti kaudu 1928. aastast (üldine leping sõjast loobumiseks riikliku poliitika vahendina), millega Eesti liitus 22. veebruaril 1929.<sup>10</sup> Allakirjutanud riigid mõistsid hukka sõja kasutamise rahvusvaheliste konfliktide lahendamiseks ning loobusid sellest kui riikliku poliitika vahendist. Kõik riikidevahelised vaidlused ja konfliktid tuli lahendada eranditult rahumeelsete vahenditega. Need põhimõtted lõimiti hiljem ÜRO põhikirja.
- **Rahvusvaheliste organisatsioonide nõrgenev mõju** – ÜRO, Euroopa Liit, NATO, kõik on sattunud rünnaku alla ning nende võime rahvusvaheliste

---

<sup>9</sup> USA president Donald Trump kehtestas 5. septembril 2025 täidesaatva korraldusega (Executive Order 14347) ametivõimudele ja ministriumile õiguse kasutada kaitseministeeriumi kohta nime Department of War (Sõjaministeerium).

<sup>10</sup> Sõjast loobumise üldise lepingu ratifitseerimise seadus. – RT 1929, 13, 79, lk 193.

kriiside ja konfliktide lahendamisel on taandumas. Eesti liitumisel NATO ja Euroopa Liiduga kehtis põhimõte – me kuulume neisse organisatsioonidesse, sest me jagame sarnaseid väärtusi.

USA märkimisväärne tagasitõmbumine Euroopa julgeolekuarhitektuurist nõuab Euroopalt palju suuremat strateegilist vastutust. Tulemuseks on killustatum rahvusvaheline süsteem, kus rahvusvahelised institutsioonid jäävad küll formaalselt puutumatuks, kuid suurriigid hiilivad neist üha sagedamini mööda. Eesti puhul tuleb arvestada, et kuulumine Euroopa Liitu suurendab tema konkurentsivõimet oluliselt. Sellepärast on paljude revisionistlike (maailmakorda muuta soovivate) jõudude eesmärk taoliste liitude lõhkumine, sest individuaalselt on Euroopa riigid kergemini haavatavad.

Lähitulevik ei pruugi aga olla reeglite või institutsioonide täielik kadumine, vaid on tekkimas hübriidne rahvusvaheline kord: rahvusvaheline õigus, NATO, EL, ÜRO, WTO ja muud institutsioonid jäävad endiselt oluliseks, kuid need eksisteerivad kõrvuti selgemate suurriikide vaheliste läbirääkimiste, majandusliku surve, multilateraalsete koalitsioonide, tehnoloogilise konkurentsi ja mõjusfääride poliitikaga, mis tekitab küsimuse, kuidas Eesti suudab säilitada maksimaalse strateegilise autonoomia, julgeoleku ja poliitilise mõju rahvusvahelises keskkonnas, kus rahvusvahelised institutsioonid jäävad küll oluliseks, kuid nad muutuvad vähem usaldusväärseteks.

### **Reeglite põhine maailmakord**

Külma sõja järgne reeglite põhine maailmakord töötas suuremate ja väiksemate kõikumistega käesoleva sajandi teise kümnendini. Süsteemi kulminatsioon oli sajandi alguses, kui islamiterroristide sooritatud terroristlik akt Ameerika Ühendriikides (11.09.2001) konsolideeris suure osa maailmast Ameerika Ühendriikide toetuseks võitluses rahvusvahelise terrorismiga. 11. septembri terrorirünnakud Ameerika Ühendriikides on siiani ainus kord NATO ajaloos, mil organisatsiooni asutamislepingu artiklit 5 on rakendatud. Artikkel 5 käivitus ametlikult 2. oktoobril 2001, kui oli kindlaks tehtud, et rünnakud suunati välisriigist (al-Qaeda võrgustiku poolt).<sup>11</sup>

Reeglite põhine maailmakord toimis läbi rahvusvaheliste institutsioonide ja võrgustike (sh ÜRO, WTO, G-20, G-7, EU, NATO jne). Külma sõja ajal jagunesid rahvusvahelised organisatsioonid kolme tüübi vahel:

---

<sup>11</sup> NATO radarilennukid (AWACS) saadeti patrullima USA õhuruumi, et tagada seal julgeolek (Eagle Assist). NATO merevägi suunati Vahemerele, et avastada ja tõkestada terrorismi ning tagada laevateede turvalisus (Active Endeavour). Kuigi artikkel 5 loodi külma sõja ajal kaitseks võimaliku Nõukogude Liidu rünnaku vastu, osutus selle esimene tegelik kasutus hoopis uue ajastu asümmeetrilise ohu (terrorismi) tõrjumiseks.

- Globaalsed institutsioonid (ÜRO). Nende töövõime oli pärsitud ideoloogilise vastasseisu tõttu.
- lääne demokraatiate allsüsteem (G7, NATO, EMÜ),
- kommunistlik allsüsteem (VMN, Varssavi Pakt).

Lisaks neile lagunes Teise Maailmasõja järel koloniaalsüsteem ning rahvusvahelisele areenile sisenen suur hulk iseseisvaid toimijaid ehk koloniaalsõltuvusest vabanenud riike.<sup>12</sup> Eialgu globaalse ideoloogilise vastasseisu tingimustes orienteerusid nad enamasti välispoliitiliselt ühele või teisele allsüsteemile, olid kas lääne- või nõukogude sõbralikud. Külma sõja perioodi lõpul, pärast Deng Xiaopingi majandusreforme 1977, ilmus iseseisva toimijana rahvusvahelisele areenile Hiina. 1960-tel aastatel Nikita Hruštšovi „sula“ ajal tekkis Nõukogude-Hiina vastasseis, mis arenes hiljem isegi relvakonfliktini NL-Hiina piiril 1969. aastal. Henry Kissingeri süstikdiplomaatia 1970-tel tõi kaasa Hiina lähenemise läänele. Kuni Tiananmeni sündmusteni 1989 oli Hiina Lääne strateegiline liitlane Nõukogude Liidu vastu.

Külma sõja lõpp ja Nõukogude Liidu lagunemine löid eeldused rahumeelsele üleminekule üleilmsele liberaalsele demokraatialikule formatsioonile, mis suuresti tugines reeglite põhisele maailmakorrale. Inimõigused ja inimjulgeolek (*human security*) on liberaalse demokraatia kesksed kontseptsioonid, mis täiendavad teineteist. Kui inimõigused loovad õigusliku raamistiku, mis on inimesel õigus saada, siis inimjulgeolek pakub praktilise ja ennetava mudeli, kuidas tagada tingimused, et inimesed neid õigusi reaalselt teostada saaks. 1990.-tel aastatel saabus rahvusvaheliste institutsioonide kõrgaeg (ÜRO reformid, NATO transformatsioon, Euroopa Liit, WTO), kuid poliitilised liidrid üle maailma ei suutnud seda üleminekut piisavalt toetada. Külma sõja aegsed vastasseisud jäid jätkuvalt mõjutama poliitilise „*establishment*“ arusaama rahvusvahelistest suhetest ja piirasid nende võimet kiirete muutustega kohaneda.

Reeglite põhise maailmakorra põhikriteeriumid olid:

1. **Rahvusvaheline õigus** on üles ehitatud kõiki rahvusvaheliselt tunnustatud riike hõlmava institutsiooni Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni (193 liikmesriiki ja kaks vaatlajat: Vatikan (Püha Tool) ja Palestiina Omavalitsus) põhikirjale ning organisatsiooni juhtimisel toimivale süsteemile.
2. **Sõda on illegitiimne (ebaseaduslik) akt** poliitika teostamiseks alates Kellogg-Briand paktist 1928<sup>13</sup> - rahvusvaheline kokkulepe, millega riigid

<sup>12</sup> Pikemaajalises perspektiivis on see viinud lääneriikide mõju nõrgenemiseni globaalses süsteemis.

<sup>13</sup> USA president Herbert Hoover kuulutas Washingtonis Kelloggi-Briandi pakti ametlikult jõustunuks 24. juulil 1929, kuna piisav arv asutajariike oli oma ratifitseerimiskirjad hoiule andnud. Eesti andis oma ühinemiskirja USA valitsusele üle 21. märtsil 1929.

kohustused loobuma sõjast kui riikliku poliitika vahendist ja lahendama vaidlusi rahumeelselt. Vastavalt ÜRO põhikirja VII peatükile on sõjalise jõu kasutamine legitimeeritud kahel juhul: 1) individuaalseks või kollektiivseks enesekaitseks (artikkel 51) ja 2) ÜRO Julgeolekunõukogu heakskiidul rahvusvahelise rahu ja julgeoleku säilitamiseks või taastamiseks (artikkel 42), mille raames võib nõukogu sanktsioneerida sekkumist ka humanitaarkriiside lahendamiseks.<sup>14</sup> Jõu kasutamise keeld ning piiratud võimalused legitiimseks jõu kasutamiseks, eelkõige enesekaitseks, on ka rahvusvahelise tavaõiguse osa, mis on rahvusvaheliste kokkulepete kõrval teine peamine rahvusvahelise õiguse allikas (Rahvusvahelise Kohtu statuut, artikkel 38).<sup>15</sup>

3. **Rahvusvahelised rahuoperatsioonid** maailmakorra kaitseks. ÜRO peasekretäri Boutros Boutros-Ghali „*An Agenda for Peace*“ (1992): riikidevaheliste sõjaliste konfliktide puudumine ei taga iseenesest veel rahvusvahelist rahu ja julgeolekut. Majandus-, sotsiaal-, humanitaar- ja ökoloogilise valdkonna mittesõjalised ebastabiilsuse allikad on muutunud ohuks rahule ja julgeolekule. ÜRO liikmesriigid tervikuna peavad asjaomaste organite kaudu pöörama nende küsimuste lahendamisele esmatähtsat tähelepanu (ÜRO põhikiri, ptk 6&7).<sup>16</sup> Boutros-Ghali (1992)<sup>17</sup> määratles, et konfliktijärgne rahu kindlustamine (*peace enforcement*) hõlmab „meetmeid, mille eesmärk on leida ja toetada struktuure, mis aitavad rahu tugevdada ja kindlustada, et vältida uue konflikti puhkemist“.
4. **Konfliktide lahendusmeetmed** reeglite põhise maailmakorra ajal (Boutros Ghali, 1992)<sup>18</sup>:
  - a. **Ennetav diplomaatia** (*preventive diplomacy*) on tegevus, mille eesmärk on vältida vaidluste tekkimist osapoolte vahel, takistada olemasolevate vaidluste eskaleerumist konfliktideks ning piirata viimaste levikut, kui need tekivad.
  - b. **Rahutagamine** (*peacemaking*) on tegevus, mille eesmärk on viia vaenulikud osapooled kokkuleppele, peamiselt selliste rahumeelsete

---

<sup>14</sup> Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni põhikiri. (1991). Riigi Teataja, RT II 1991, 10, 11, VII peatükk, art. 42 ja 51. <https://www.riigiteataja.ee/akt/555597>

<sup>15</sup> International Court of Justice. (1986). Military and Paramilitary Activities in and against Nicaragua (Nicaragua v. United States of America) (Merits, Judgment). ICJ Reports 1986, p. 14.

<sup>16</sup> Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni põhikiri. (1991). Riigi Teataja, RT II 1991, 10, 11, VI ja VII peatükk. riigiteataja.ee

<sup>17</sup> Boutros-Ghali, B. (1992). An Agenda for Peace: Preventive diplomacy, peacemaking and peace-keeping (A/47/277 - S/24111). United Nations. un.org

<sup>18</sup> Ibidem

vahendite abil, nagu on ette nähtud Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni põhikirja VI peatükis.

- c. **Rahu jõustamine** (*peace enforcement*) on ÜRO Julgeolekunõukogu poolt (VII peatükk) heaks kiidetud sunnimeetmete – sealhulgas sõjalise jõu – rakendamine rahu ja julgeoleku taastamiseks, sageli ilma konfliktipoolte nõusolekuta.
  - d. **Rahuvalve** (*peacekeeping*) on ÜRO jõudude kohalolek konfliktiohtlikus piirkonnas kõigi asjaomaste osapoolte nõusolekul, mis hõlmab tavaliselt ÜRO sõjaväelasi ja/või politseinikke ning sageli ka tsiviilisikuid
  - e. **Konfliktijärgne rahu kindlustamine** (*peace-building*) – meetmed, mille eesmärk on leida ja toetada struktuure, mis aitavad tugevdada ja kindlustada rahu, et vältida uue konflikti puhkemist.
  - f. **Konfliktijärgne riigi ülesehitamine** (*state-building*) hõlmab institutsioonide, julgeoleku ja infrastruktuuri taastamist, et stabiliseerida riiki ja edendada püsivat rahu. See nõuab mitmekülgset lähenemisviisi – keskendudes sageli poliitilistele, õiguslikele ja majanduslikele reformidele –, mille eesmärk on minna üle vägivallast toimiva valitsuse juurde.
5. **ÜRO põhikirja praegune struktuur** ei võimalda tõhusat kriisijuhtimist, kui mõni ÜRO Julgeolekunõukogu alaline liige seab oma riiklikud huvid või strateegilised ambitsioonid püsiva rahu huvidest kõrgemale. ÜRO põhikirja V peatüki artikli 27 lõikes 3 on sätestatud: *Julgeolekunõukogu otsused kõigis muudes küsimustes võetakse vastu üheksa liikme poolthääletage, sealhulgas alaliste liikmete nõustuvate hääletage; tingimusel, et VI peatüki ja artikli 52 lõike 3 alusel tehtavate otsuste puhul peab vaidluse osapool hääletamisest loobuma.*<sup>19</sup> See on ainus õiguslik säte ÜRO põhikirjas, mis piirab alaliste liikmete volitusi, mistõttu ei ole seda artiklit ÜRO Julgeolekunõukogu otsustusprotsessis rakendatud.
6. **Inimõigused** on igale inimesele sünnipäraselt kuuluvad õigused, mis ei sõltu indiviidi taustast ega riigikorrast. Kontseptsioon arenes ajalooliselt läbi poliitilise filosoofia arengu ja sellest tulenevate õigusaktide (nt USA Iseseisvusdeklaratsioon 1776; Prantsuse Inimese ja Kodaniku Õiguste Deklaratsioon 1789). 10. detsembril 1948 võttis ÜRO Peaassamblee vastu Inimõiguste ülddeklaratsiooni, millest sai baasdokument kõigile järgnevale

---

<sup>19</sup> Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni põhikiri. (1991). Riigi Teataja, RT II 1991, 10, 11, V peatükk, art 27(3). <https://www.riigiteataja.ee/akt/555597>

lepingutele.<sup>20</sup> Mitmed regionaalsed inimõiguste konventsioonid loovad kohtu- ja sarnaseid süsteeme õiguste kaitseks, mille kaudu üksikisikud saavad oma õigusi konkreetselt kaitsta. Vanim ja tõhusama kohtusüsteemiga rahvusvaheline lepe on Euroopa inimõiguste konventsioon 1950. aastast,<sup>21</sup> mille põhimõtted on:

- a. Universaalsus: Kehtivad võrdselt kõigile inimestele igal pool maailmas.
- b. Võõrandamatus: Neid ei saa kelleltki ära võtta .
- c. Jagamatus: Kõik õigused (kodaniku-, poliitilised, majanduslikud ja sotsiaalsed) on võrdselt olulised ja üksteisest sõltuvad.

7. **Inimjulgeolek** (*human security*) on kontseptsioon, mis nihutab julgeoleku fookuse riigipiiride kaitsmiselt (sõjaline julgeolek) tavalise inimese igapäevase elu kaitsmisele. 1990. aastate alguses mõisteti, et kuigi konventsionaalse sõja oht riikide vahel vähenes, kannatasid inimesed endiselt vaesuse, nälja ja kodusõdade käes. Inimjulgeoleku mõiste defineeriti ametlikult 1994. aasta ÜRO Arenguprogrammi (UNDP) inimarengu aruandes, mille autoriteks olid majandusteadlased Mahbub ul Haq (Suurbritannia/Pakistan) ja Amartya Sen (USA, Nobeli majanduspreemia 1998).<sup>22</sup> Inimjulgeolek tugineb kahele peamisele vabadusele: vabadus hirmust (*Freedom from fear*: vägivald, konfliktid) ja vabadus puudusest (*Freedom from want*: vaesus, haigused), mis jaguneb seitsmeks põhikomponendiks:<sup>23</sup>

- a. Majanduslik julgeolek: Tagatud põhissetulek ja töökoht.
- b. Toidujulgeolek: Füüsiline ja majanduslik ligipääs toidule.
- c. Tervisejulgeolek: Kaitse haiguste ja ebapiisava arstiabi eest.
- d. Keskkonnajulgeolek: Kaitse looduskatastroofide ja reostuse eest.
- e. Isiklik julgeolek: Kaitse füüsilise vägivalla, kuritegevuse ja piinamise eest.
- f. Kogukondlik julgeolek: Kultuurilise identiteedi ja traditsioonide säilimine.
- g. Poliitiline julgeolek: Inimõiguste austamine ja kaitse riikliku surve eest.

---

<sup>20</sup> UN General Assembly. (1948). Universal Declaration of Human Rights (A/RES/217(III) A). un.org

<sup>21</sup> Inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsioon. (1996). Riigi Teataja, RT II 1996, 11, 34. riigiteataja.ee

<sup>22</sup> United Nations Development Programme. (1994). Human Development Report 1994: New dimensions of human security. Oxford University Press. undp.org

<sup>23</sup> Kontseptsioon on konkreetsem ja laiem, kuid teatud määral sarnane, inimõiguste põlvkondade mõistele. Selle kohaselt poliitilised ja kodanlikud õigused on esimene põlvkond; majanduslikud ja sotsiaalsed õigused (mille kaitsel on seos majandus- ja maksupoliitikaga ja mis seepärast ei ole samal viisil universaalsed, kui esimene põlvkond, vaid kuigi kõik riigid peaks neid tagama, siis kuidas seda teha võib erineda) on teine põlvkond; ja kollektiivsed õigused, nagu näiteks puhta keskkonna õigus on kolmas põlvkond, mis ka oleneb laiemast poliitikast, kui ainult õiguste kaitse.

Ennatlik on reeglite põhist maailmakorda käsitleda läbikukkununa, sest pärast külma sõja lõppu olid ÜRO julgeolekunõukogu liikmed võimelised poliitilisi erimeelsusi kestva rahu nimel ületama. ÜRO Julgeolekunõukogu hääletused näitavad, et perioodil 1990-2010 allus rahvusvaheline süsteem veel suures osas rahvusvahelistelt tunnustatud ÜRO juhtrollile.

**Table 1. International interventions in the post-Cold War Kantian international system<sup>24</sup>**

|                    | Forces involved                       | UN mandate (yes/no/abstained)                                                                               |
|--------------------|---------------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| Kuwait             | Coalition vs Iraq                     | UNSC resolution no 678 (29.11.1990)<br>12-2(Cuba, Yemen)-1( <b>China</b> )                                  |
| Somalia            | UN vs Somalia                         | UNSC resolution no 794 (03.12.1992)<br>15-0-0                                                               |
| Bosnia-Herzegovina | NATO vs Yugoslavia                    | UNSC resolution no 1031 (15.12.1995)<br>15-0-0. IFOR authorized.                                            |
| Kosovo             | NATO vs Yugoslavia                    | UNSC resolution no 1244 (10.06.1999)<br>14-0-1( <b>China</b> ). KFOR authorized.                            |
| East-Timor         | UN vs Indonesia                       | UNSC resolution no 1264 (15.09.1999)<br>15-0-0                                                              |
| Afghanistan        | Coalition/NATO vs Afghanistan/Taliban | UNSC resolution no 1386 (20.12.2001)<br>15-0-0. ISAF authorized.                                            |
| Iraq               | Coalition vs Iraq                     | UNSC resolution no 1483 (22.05.2003)<br>14-0-1(Syria was absent). US and UK recognized as occupying powers. |
| Sudan              | AU vs Sudan                           | UNSC resolution no 1556 (30.07.2004)<br>13-0-2( <b>China</b> , Pakistan). AMIS authorized.                  |
| Lebanon            | UN vs Israel                          | UNSC resolution no 1701 (11.08.2006)<br>15-0-0. Expanded mandate to UNIFIL                                  |
| Somalia            | AU vs Somalia/ICU                     | UNSC resolution no 1744 (21.02.2007)<br>15-0-0                                                              |
| Libya              | NATO vs Libya                         | UNSC resolution no 1973 (17.03.2011)<br>10-0-5 (Brazil, <b>China</b> , India, Germany, <b>Russia</b> )      |

Eeltoodud tabelist nähtub, et vähemalt aastani 2011 oli võimalik saavutada konsensus ÜRO Julgeolekunõukogu liikmete vahel suuremate konfliktide lahendamiseks, teinekord ka interventsioonijärgselt (Kosovo, Iraak). Alalistest liikmetest Hiina jäi neljal korral

<sup>24</sup> Autori loengumaterjalid. MOP3010 Contemporary Security Challenges and International Conflict Resolution.

erapooletuks, kuid toetas seitset resolutsiooni. Venemaa jäi erapooletuks kahel korral. USA, UK ja Prantsusmaa toetasid kõiki 11 resolutsiooni.

Vladimir Putini tõus Venemaal sajandivahetusel tõi kaasa autokraatse liini tugevnemise ja demokraatliku maailmavaate allakäigu Venemaa ühiskonnas. Venemaal tugevnesid imperialistlikud ja revanšistlikud hoiakud. Michael McFaul on väitnud, et algselt toetas Putin suhteid lääneriikidega ja vabaturumajandust, kuid oli vastu demokraatia levikule.<sup>25</sup> Xi Jinpingi võimuperioodil alates aastatest 2012-2013 muutus Hiina välis- ja julgeolekupoliitika varasemast märgatavalt agressiivsemaks, ambitsioonikamaks ja ideoloogilisemaks. Xi loobus Deng Xiaopingi aegsest põhimõttest „hoia madalat profiili ja kogu jõudu“ (*hide your strength, bide your time*).<sup>26</sup> Ameerika Ühendriikides on sarnane välispoliitiline liin jõuliselt avanenud president Trumpi teisel ametiperioodil.

Rahvusvahelises õiguses räägiti pikka aega informaalsetest meetmetest „häbi mobiliseerimine“ (*mobilisation of shame*), mis tähendas, et riigid ei tahtnud avalikult eirata rahvusvahelise õiguse reegleid.<sup>27</sup> Kuna kehtestatud reeglitest ei peetud alati kinni, siis riigid seletasid käitumist viidates oma tõlgendusele rahvusvahelisest õigusest, kuid igal juhul tähendas see, et rahvusvaheline õigus oli laialdaselt aktsepteeritud käitumise raam. Mõnikord kohandati oma tegevust isegi siis, kui see ei olnud otseselt riigi huvides. Viimase kümnendi jooksul toimuv areng aga viitab, et isegi demokraatlikud riigid (näiteks USA) ei tunnista enam avalikult rahvusvahelise õiguse põhimõtteid.

Lisaks rahvusvahelistele organisatsioonidele toimivad ülemaailmse majandus- ja geopoliitika peamiste koordineerimiskogudena riikide võrgustikud G-7 ja G-20, mis ei oma küll seadusandlikku võimu, kuid määravad rahvusvaheliste organisatsioonide (nagu Rahvusvaheline Valuutafond (IMF) ja Maailmapank) tegevussuunad, kuid G-7 mõju on kaasaegses rahvusvahelises süsteemis vähenenud, samal ajal kui G-20 on liiga killustunud, et saavutada rasketes küsimustes üksmeelt. G-7 esindab arenenud demokraatlike tööstusriikide ühiseid väärtusi ja lääne geopoliitilist mõju (u kolmandik maailma SKPst), samal ajal kui G-20 on laiema kandepinnaga foorum, mis loodi vajadusest kaasata globaalsetesse otsustesse suured arenevad majandused nagu Hiina, India, Brasiilia ja Lõuna-Aafrika Vabariik ja moodustab ligi 85% maailma majanduse koguproduktist (SKP). Eesti ja teised EL-i väikeriigid on G-20-s esindatud Euroopa Komisjoni ja Euroopa Ülemkogu eesistuja kaudu. G-20 näitas oma suurimat mõju 2008. aasta finantskriisi ajal,

---

<sup>25</sup> McFaul, M. (2018). *From Cold War to Hot Peace: An American Ambassador in Putin's Russia*. Houghton Mifflin Harcourt.

<sup>26</sup> Economy, E. C. (2018). *The Third Revolution: Xi Jinping and the New Chinese State*. Oxford University Press.

<sup>27</sup> Drinan, R. F. (2001). *The Mobilization of Shame: A World View of Human Rights*. Yale University Press; Sikkink, K. (2011). *The Justice Cascade: How Human Rights Trials Are Changing World Politics*. W. W. Norton & Company.

koordineerides triljonite dollarite suuruseid stiimulpakette, mis hoidsid ära ülemaailmse majandusliku kollapsi. President Barack Obama ametiajal (2009–2017) tõusis G-20 maailma tähtsaimaks majandusfoorumiks ning septembris 2009 Pittsburghi tippkohtumisel kuulutas Obama koos teiste juhtidega G-20 ametlikult "rahvusvahelise majanduskoostöö peamiseks platvormiks". Seevastu president Trump ei usalda rahvusvahelisi foorumeid, milline suhtumine iseloomustab ka Venemaa ja Hiina liidreid Putinit ja Xid.

## Globaalprobleemid

Üleilmastumine on maailma arenguga kaasnev paratamatus. Protsesside eitamine ei muuda neid olematuks. Euroopa poliitiline ja majanduslik domineerimine kestis sajandeid, kuid Teise maailmasõja järel alanud dekoloniseerimine tõi rahvusvahelisse süsteemi uusi toimijaid ning Euroopa/Lääne mõju süsteemile on järjepidevalt vähenenud. Järgnevate aastate suur dilemma saab olema, et globaalsete probleemide toimivad lahendused eeldavad tõhusamat rahvusvahelist koostööd ning rahvuslikud lahendused ei pruugi pakkuda head alternatiivi. Hea näide sellest on reaktsioonid COVID-19 pandeemiale – riigid, kes rakendasid tõkestusmeetodeid (N: Ungari), ei suutnud pandeemia levikut peatada.

Kaks põhilist meetodit globaalprobleemidega toimetulekuks, kuidas soovitakse eksistentsiaalseid probleeme lahendada:

- **Probleemidega võitlemine.** Näide: *Global War on Terrorism* – kui hakati võitlema nähtuse tulemustega, mitte selle tekkepõhjustega. See kehtib ka teiste sotsiaalse päritoluga probleemide suhtes, näiteks migratsioon.
- **Probleemide lahendamine.** Selle meetodi puhul alustatakse konflikti lahendamise rohujuuretasandilt, tegeledes terrorismi või migratsiooni lähtepõhjustega.

Peamised globaalse iseloomuga probleemid lähemas või kaugemas tulevikus:

1. **Keskkonnaküsimused ja elukeskkonna muutused.** Kliima soojenemine on pikaajaline protsess, kuid mõjutab oluliselt elukeskkonna arengut. Magevee ressursid on paljudes piirkondades ületanud taastumispääri. Kui varem käsitleti keskkonnaküsimusi puhtalt ökoloogilises võtmes, siis täna on need riikide strateegilistes dokumentides defineeritud kui "ohu kordistajad" (*threat multipliers*).<sup>28</sup> Need ei tekita alati uusi konflikte, vaid võimendavad olemasolevaid sotsiaalseid, majanduslikke ja poliitilisi pingeid. Magevesi on

---

<sup>28</sup> CNA Military Advisory Board. (2007). National Security and the Threat of Climate Change. CNA Corporation. cna.org

ületanud taastumiskiiri eelkõige „Globaalses Lõunas“, kus põhjaveekihid tühjenevad põllumajanduse ja elanikkonna kasvu tõttu kiiremini kui sademed neid täita suudavad. Kliimasoojenemine muudab terved piirkonnad – eriti Sub-Sahara Aafrikas, Lähis-Idas ja Kesk-Ameerikas – põudade ja kõrbestumise tõttu elamiskõlbmatuks. Toiduainete hindade plahvatuslik kasv ja defitsiit tekitavad migratsioonilaineid, poliitilist ebastabiilsust ja rahutusi. Jääkatte kadumine avab uued, lühemad globaalsed kaubateed (Põhja-mereteed) ja annab ligipääsu seni puutumatutele nafta-, gaasi- ja maavarade maardlatele Arktikas ja Antarktikas, mis võib viia nende piirkondade militariseerimiseni.

2. **Demograafia.** Maailma rahvastik on sajandi jooksul kasvanud 2 miljardilt 8,3 miljardile (viimasel ajal lisandub 11-12 aastaga konstantselt 1 miljard uut elanikku), kuigi rahvastiku kasv planeedi erinevates piirkondades on olnud ebaühtlane. Lõviosa uuest miljardist elanikust lisandub igas tsükli „Globaalses Lõunas“ (eriti Sub-Sahara Aafrikas ja Lõuna-Aasias). Nendes piirkondades tekitab sündimuse tõus tohutu "noortemulli" (*youth bulge*) – olukorra, kus ühiskonnas on kriitiliselt palju noori, kellele puuduvad kohapeal töökohad ja majanduslikud väljavaated.<sup>29</sup> Prognoosid, et rahvastikukõver hakkab liikuma allapoole ja planeedi elanike arv väheneb, pole osutunud tõeseks. Suurenev rahvaarv viib elukeskkonna destabiliseerumisele. 8,3 miljardiline (ja kasvav) elanikkond tähendab tarbimise lineaarset kasvu, mis tekitab planeedil kriitilise puuduse mageveest, haritavast maast ja toidust.<sup>30</sup> Demograafiliste protsesside puhul tuleb arvestada, et elanikkonna eluiga pikeneb ja ühtlasi nende aktiivse tegevuse periood. Nad püsivad kauem töövõimelisena. Probleemide reaalne lahendus peitub mitte elanikkonna mehaanilises juurde tootmises, vaid elukvaliteedi tõusust ja innovatsioonis ehk mitte "sünnitada end kriisist välja" ega ka mehaaniline massiline sissetõu, vaid tööjõu nappust arenenud riikides saab lahendada tootlikkuse tõstmise, automatiseerimise, digitaliseerimise ja tehisaru (AI) integratsiooniga tööturule. Vajadus inimtööjõu järele väheneb, kuid tekib kriitiline nappus kõrgelt kvalifitseeritud spetsialistidest, kes suudavad uusi tehnoloogilisi vahendeid luua, juhtida ja turvata.

---

<sup>29</sup> Goldstone, J. A. (2002). Population and Security: How Democratic Change Can Lead to Incipient Conflict. *Journal of International Affairs*, 56(1), 3–21.

<sup>30</sup> United Nations, Department of Economic and Social Affairs, Population Division. (2024). *World Population Prospects 2024: Summary of Results* (UN DESA/POP/2024/TR/NO. 1). United Nations.

3. **Taastumatute ressursside vähenemine.** Praeguse tarbimistempo juures prognoositakse varude jätkumist umbes aastani 2075.<sup>31</sup> Nafta: umbes 47–56 aastat. Kuigi tarbimine püsib kõrge, on uued kildanafta tehnoloogiad kriisi edasi lükanud. Maagaas: umbes 52 aastat. Sarnaselt naftale sõltub kestvus üleminekust taastuvenergiale. Kivisüsi: umbes 70–133 aastat. Sõevarud on fossiilsetest kütustest kõige mahukamad, kuid selle kasutamist piiratakse kliimaeesmärkide tõttu. Kuigi geoloogilisi varusid võib leida kauemaks, on kriitiline piir majanduslik tasuvus ja keskkonnamõju. Uute ressursside kasutuselevõtmine võib seda protsessi mõnevõrra pikendada, kuid mitte lõputult.
4. **Tehnoloogia ja rohepöörde metallid** (sh liitium, koobalt) on muutumas uueks geopoliitiliseks võitlustandriks, kus kontroll on koondunud üksikute riikide kätte. Energiaallikate sõltuvus nihkub naftalt kriitilistele metallidele (liitium, koobalt, nikkel, haruldased muldmetallid), mis on vajalikud tuulikute, päikesepaneelide ja elektriautode akude tootmiseks. Uuritakse võimalikke ressursse kosmoses ja nende eksploateerimist, mis võib tuua kaasa pingeid siiani kaunis stabiilses püsinud kosmose õiguskorras. Koobalt: 39 aastat. Kriitiline komponent akudes, mille tarneahelad on poliitiliselt ebastabiilsed. Liitium: 100–150 aastat. Kuigi liitiumivarude eluiga on viimaste aastate akubuumiga kiiresti kahanenud, avastatakse pidevalt uusi maardlaid. Haruldased muldmetallid: 218 aastat, kuid nende varude prognoos on langenud viimase viie aastaga ligi 300 aasta jagu suurenenud nõudluse tõttu. Kasutusel elektroonikas ja tuuleenergia magnetites. Lisaks neile väärismetallid ja tööstuslikud baasmetallid. Kuld: 20 aastat. Maa sees arvatakse olevat alles vaid umbes 20% kaevandamata kullast. Hõbe: 23 aastat. Nõudlust kasvatab tugevalt päikesepaneelide tootmine. Vask: 43 aastat. Elektriautode ja elektrivõrkude arengu tõttu on vask üks kriitilisemaid metalle, mille nappus võib tekkida kõige kiiremini. Rauamaak ja alumiinium 100–200+ aastat. Nende elementide sisaldus maakoos on väga kõrge, mistõttu otsest füüsilist puudust ei prognoosita.
5. **Energia julgeolek.** Taastumatute energialiikide kadumine võib tekitada suurvõimude konkurentsi veel säilinud varude haldamiseks. Alternatiivsete energialiikide kasutuselevõtt peab toimuma sünkroonselt taastumatute ressursside vähenemisega. Globaalne majandus on endiselt sõltuvuses fossiilsetest kütustest (nafta, maagaas, kivisüsi) ning kuna kergesti

---

<sup>31</sup> Meadows, D. H., Randers, J., & Meadows, D. L. (2004). Limits to Growth: The 30-Year Update. Chelsea Green Publishing.

kättesaadavad varud ammenduvad, on alanud agressiivne geopoliitiline võitlus viimaste strateegiliste ressursside pärast. Suurimaks julgeolekuriskiks ei ole mitte alternatiivenergia puudus, vaid asendamise asünkroonsus – olukord, kus taastumatute ressursside kättesaadavus väheneb kiiremini, kui roheline taristu (tuul, päike, tuumaenergia, vesinik) suudab seda asendada.

6. **Tehnoloogiline areng.** Lähema kahe aasta jooksul võetakse massiliselt kasutusele autonoomsed tehisarud agendid (AI Agents), mis suudavad iseseisvalt täita keerulisi mitmeetapilisi ülesandeid ilma inimese pideva sekkumiseta. Tehisintellekt integreerub üha enam füüsilise maailmaga. See tähendab reaalajas toimivat hääle-, pildi-, video- ja tekstitöötlust, mis kiirendab humanoidrobotite ja autonoomsete sõidukite (sh isesõitvate autode ja droonide) arengut ja kasutuselevõttu tööstuses.
7. **Küberkeskkond ja tehisarud.** Küberründajad kasutavad AI-d automaatsete, dünaamiliste ja personaliseeritud rünnakute korraldamiseks. Vastukaaluks muutub küberkaitse täielikult tehisaru-põhiseks. Inimanalüütikud ei suuda reageerida millisekundite jooksul toimuvatele rünnakutele, mistõttu usaldatakse võrkude jälgimine, ohtude tuvastamine ja rünnakute tõrjumine autonoomsetele kaitse-AI süsteemidele. Prognoositakse geopoliitiliste pingete kandumist küberruumi, kus riiklikult toetatud häkkerirühmitused (N: Venemaa, Hiina, Iraani ja Põhja-Korea üksused) on nihutanud oma fookuse luuretegevuselt füüsilist hävingut ja sotsiaalset kaost tekitavale sabotaažile (energiasüsteemid ja elektri- ja gaasivõrgud; finantsasutused ja pangandus; tervishoiutaristu). Lääne mahajäämus tehisaru kiipide (pooljuhtide) tootmises või algoritmide arendamises võrreldes Hiinaga kujutab endast otsest strateegilist julgeolekuriski, kuna nõrgem AI-kaitse tähendab haavatavamad riiklikud taristud.
8. **Kosmos – vähese õigusliku reguleeritusega piirkond.** Kosmose reegleid (rahvusvahelisi lepinguid) on tegelikult päris palju, ja põhiprintsiibid on jätkuvalt olulised, aga lepingud on üldsõnalised ja ei tegele tänapäeva peamiste probleemidega, mistõttu sarnaselt küberkeskkonnale ja nt Antarktikale võib kosmos pikemas perspektiivis muutuda konfliktiallikaks. Lepingud sõlmiti külma sõja ajal, mil kosmoses tegutsesid peamiselt vaid kaks riiki (USA ja NSVL) ning tehnoloogia oli algeline. Tänapäeval domineerivad seal aga eraettevõtted (nt SpaceX, Blue Origin), kelle tegevust (nt satelliitide megaklastrid Starlink) rahvusvaheline õigus otseselt ei reguleeri. Lepingud keelavad kosmiliste kehade (Kuu, asteroidid) annekteerimise, kuid ei sätesta

selgelt maavarade kaevandamise ja omastamise korda. Avakosmose leping<sup>32</sup> keelab tuumarelvade ja muude massihävitusrelvade paigutamise orbiidile, kuid lubab konventsionaalsete relvade kasutamist. USA, Venemaa, Hiina, India on edukalt katsetanud satelliidivastaseid rakette (ASAT). Euroopa majandus ja julgeolek sõltuvad satelliidiprogrammidest (nt Galileo navigatsioon ja Copernicus seire), aga kuna Euroopal puudub iseseisev ründav kosmosevõime, on ta ülimalt haavatav võimaliku kosmosesabotaaži suhtes.

9. **Majandus- ja sotsiaalkeskkonda mõjutavad protsessid (majanduskriisid, tarbijaühiskonna mõju).** Üldine elatustaseme langemine arenenud riikides alates 1970-test aastatest, COVID-19 pandeemia, majanduskriisid, migratsioonitrendid ja kaubandussõjad (sh Trumpi tollipoliitika) on destabiliseerinud julgeolekukeskkonda. USA kehtestatud mastaapsed tollitariifid Hiina, kuid ka liitlaste (Euroopa Liit) toodetele (teras, alumiinium, autod) lõhkusid senise reeglite põhise maailmakaubanduse (WTO) vundamendi. Kaubandussõjad eskaleerusid, kui EL ja Hiina vastasid USA-le omapoolsete tollimaksudega, mis tõstis tarbijahindu ja pidurdas globaalset investeerimiskeskkonda. Kaubandussõda on arenenud tehnoloogiliseks külmaks sõjaks, kus pooljuhtide, tehisintellekti ja rohetehnoloogia turgusid jaotatakse ümber julgeolekukaalutlustel.
10. **Võidurelvastumine ja massihävitusrelvad.** Viimane USA ja Venemaa vaheline tuumarelvastuse kontrolli leping (New START) aegus 5. veebruaril 2026, mis tähistab tuumavõidurelvastumise ajastu algust.<sup>33</sup> Kuna uut lepingut ei sõlmitud, on maailm sisenenud perioodi, kus kahe suurriigi tuumaarsenalidele puuduvad ametlikud piirangud ja vastastikused kontrollid, mis suurendab geopoliitilist ebastabiilsust. Hiina on teel tuumalõhkepeade arvu kolmekordistamise poole. Maailma julgeolekuolukorra kiire destabiliseerumine ja usalduse kadumine USA "tuumavihmavarju" vastu on käivitanud ahelreaktsiooni, mistõttu võib tuumariikide klubi laieneda mitme uue liikme võrra, eeskätt keerulises geopoliitilises situatsioonis asuvad riigid: Iraan (vastukaaluks Israelile), Lõuna-Korea (vastukaaluks Põhja-Koreale), Saudi Araabia (vastukaaluks Iraanile). Tuumavõidurelvastumisel arendatakse hüperekspponentsiaalseid mürske (missuguseid olemasolevad õhutõrjesüsteemid ei suuda tabada) ja tehisarul põhinevaid

---

<sup>32</sup> Riikide tegevuspõhimõtete leping kuu ja teiste taevakehade, sealhulgas kosmose uurimisel ja kasutamisel. (2010). Riigi Teataja, RT II 2010, 14, 46. riigiteataja.ee

<sup>33</sup> Lavikainen, J. (2026, 5. veebruar). Expiration of New START. Finnish Institute of International Affairs. <https://fiia.fi/en/publication/expiration-of-new-start>

juhtimissüsteeme. Venemaa ja USA moderniseerivad taktikalisi tuumarelvi, mis teeb tuumarelva reaalse kasutamise võimalikuks konventsionaalses konfliktis.

## **Ideoloogiline lõhestumine**

Suurvõimude vastasseisu kõrval eksisteerib maailmas väga mitmeid erinevaid vastasseise, sealhulgas ideoloogiline vastasseis konservatiivse (traditsiooniliku, vabaduste kitsendamisele orienteeritud) ja liberaalse (vabaduste laiendamisele orienteeritud) maailmavaate vahel.<sup>34</sup> Elatusaseme langus ja rändekriisid on mitmel pool lääneriikides hävitanud usalduse traditsiooniliste demokraatlike parteide vastu. See on viinud äärmuskonservatiivsete (nt Trump ja MAGA-liikumine USA-s, Le Pen ja Rahvusrinne Prantsusmaal, AfD Saksamaal, Farage ja Brexit-liikumine Ühendkuningriigis) ja vasakpopulistlike jõudude (SYRIZA Kreekas, Podemos Hispaanias, Melenchon Prantsusmaal, demokraatlikud sotsialistid – Ocasio-Cortez, Mamdani USA-s, Sahra Wagenknecht Saksamaal) esilekerkimiseni. Need jõud seavad sageli kahtluse alla rahvusvahelised liidud (NATO, EL) ja kollektiivse julgeolekusüsteemi põhimõtted. Mõnikord võivad need vastasseisud tekitada valetõlgendusi riikide poliitika hindamisel, kui riikide muutunud ideoloogilist orientatsiooni seotakse riiklike huvidega. Riikide poliitikaid tuleb vaadelda mitmemõõtmeliselt, sest need võivad ühe või teise jõu võimuletulekuga muutuda st riiklikud huvid ei ole enam püsivad ja võivad ideoloogiliste valikute tulemusena kiiresti muutuda. Seejuures võivad ideoloogilised otsused mõjutada või hägustada geopoliitilisi strateegiaid. Näiteks PiS võimuperioodil oli Poola paralleelses konfrontatsioonis nii Venemaa kui riigiga kui Euroopa väärtussüsteemiga. Äärmuslike jõudude kiire esilekerkimine paljudes riikides 1930-tel aastatel eskaleerus kiiresti Teiseks maailmasõjaks.

Majanduslikult ja sotsiaalselt pettunud valijaskond on kerge sihtmärk autoritaarsete riikide (Venemaa, Hiina) infooperatsioonidele.<sup>35</sup> Sotsiaalseid lõhesid (pandeemiameetmed, migratsioon, elukallidus) kasutatakse teadlikult ühiskondliku kaose külvamiseks ja valimiste mõjutamiseks. Majandusprotsesse ja rännet kasutatakse otsese geopoliitilise relvana. Venemaa ja Valgevene tekitavad teadlikult rändesurvet Balti riikide ja Poola piiridel, et kurnata NATO ressursse ja tekitada elanikkonnas ärevust, mis teeb elanikkonna rohkem vastuvõtlikuks äärmuslike poliitiliste jõudude suhtes. Suuremat toetust konservatiivsemale

---

<sup>34</sup> Hunter, J. D. (1991). *Culture Wars: The Struggle to Define America*. Basic Books; Van Middelaa, L. (2025, 13. juuni). Trump, Europe and the new culture wars. Brussels Institute for Geopolitics. <https://big-europe.eu/publications/2025-06-13-trump-europe-and-the-new-culture-wars>

<sup>35</sup> Vt Mölder, H., & Sazonov, V. (2025). Venemaa strateegiline mõjutustegevus Eestis 2020–2025. Riigikogu Toimetised, (51), 39–50. [https://rito.riigikogu.ee/wordpress/wp-content/uploads/2025/05/39-50\\_Fookus-Mo%CC%88lder.pdf](https://rito.riigikogu.ee/wordpress/wp-content/uploads/2025/05/39-50_Fookus-Mo%CC%88lder.pdf)

ühiskonnakorraldusele, vastuseisu demokraatiale ja progressivastasust võib täheldada ka Eestis.

## Sõjad, kriisid ja konfliktid

2026. aasta on toonud kaasa mitmeid uusi rahvusvahelisi kriise:

- **USA ja Iisraeli sõjaline kampaania Iraani vastu (veebruar 2026).** USA ja Iisraeli ühine ulatuslik sõjaline operatsioon algas koordineeritud raketirünnakute ja õhulöökidega Iraani strateegiliste objektide pihta. Rünnakute käigus hukkus Iraani kõrgeim usujuht ajatolla Ali Khamenei ja mitmed teised Iraani juhid. Konflikt on viinud Lähis-Ida uue suursõja lävele, toonud kaasa Hormuzi väina blokaadi, ülemaailmse naftahindade tõusu ning potentsiaalse Iraani majandusliku kokkuvarisemise.
- **Samaaegselt eskaleerus Iisraeli maapealne invasioon Liibanoni.** Pärast ulatuslikke õhurünnakuid alustas Iisraeli armee maapealset operatsiooni Lõuna-Liibanonis, eesmärgiga hävitada Hezbollah' infrastruktuur ja luua puhvertsoon. Sõjategevus on nõudnud tuhandeid ohvreid ja toonud kaasa humanitaarkriisi Beirutis.

Olukord on pingestunud Ida-Aasias.

- **Taiwani väin.** Hiina tegevust Taiwani ümber iseloomustab intensiivne hübriidsõda, kus vahetu sõjalise sissetungi asemel keskendutakse Taiwani kurnamisele, blokaadi harjutamisele ja infooperatsioonidele. Hiina on alates 2026. aasta kevadest märgatavalt tihendanud Taiwani täielikku mere- ja õhublokaadi ja on hakanud Taiwani vahetus läheduses korraldama mereväeõppusi koos teiste riikidega (nt Indoneesia). Hiina levitab massiliselt võltsuudiseid ja manipuleeritud küsitlusandmeid, et aidata võidule Pekingi-sõbralikumaid "patriootlikke jõude" ja testida infooperatsioonide mõju enne 2028. aasta presidendivalimisi.<sup>36</sup>
- **Korea poolsaar.** Põhja-Korea kuulutas 2026. aastal Lõuna-Korea ametlikult oma "põhiseaduslikuks vaenlaseks" ja lõpetas kõik varasemad rahulepingud, saagenenud on piiriintsidendid ja raketikatsetused. USA näitab üles valmidust liitlane „diili nimel“ ohverdada. Trumpi administratsioon on hakanud Pyongyangi avalikult nimetama "mitteohtlikuks", väites, et „targa presidendi“ alluvuses "saab Põhja-Koreaga kõik korda" ja andis Pentagonile korralduse

---

<sup>36</sup> Institute for the Study of War. (2026, 18. august). China & Taiwan Update, August 18, 2026. Understanding War. <https://understandingwar.org/research/china-taiwan/china-taiwan-update-august-18-2026/>

vähendada USA-Lõuna-Korea ühiseid sõjaväeõppusi selle eest, et Sõul ei liitunud USA kampaaniaga Iraani vastu.<sup>37</sup> Otsus on tekitanud Aasia liitlastes sügavat ebakindlust. Lõuna-Koreas ja Jaapanis on kasvanud surve oma iseseisva tuumarelvla väljatöötamiseks.

- **Venezuela.** 3. jaanuaril 2026 viisid USA eriüksused Caracases läbi mastaapse sõjalise operatsiooni, tabasid Venezuela autoritaarse presidendi Nicolás Maduro ja tema naise ning toimetasid nad New Yorki, kus neile esitati süüdistused narkoterrorismis. Venezuela uueks ajutiseks presidendiks sai senine asepresident Delcy Rodríguez, kes deklareeris valmidust teha kriisi leevendamiseks Washingtoniga koostööd. Pärast Maduro kõrvaldamist tühistas USA rahandusministeerium (OFAC) suured piirangud, lubas lääne firmadel taas Venezuela toornaftat osta, transportida ja rafineerida. Kehtestatud reeglite kohaselt peavad lääne firmade makstavad naftatasud ja -maksud liikuma läbi USA kontrollitavate kontode.
- **Kuuba.** Veebruaris 2026 käivitas USA Kuuba vastu täieliku kütuseblokaadi, takistades naftatankerite jõudmist saarele. Tegemist on rangeima mereblokaadiga alates 1962. aasta Kuuba raketikriisist, mis on viinud Kuuba elektrivõrgu täieliku kokkuvarisemiseni. Trump on kutsunud Kuuba režiimi üles "tegema diili enne, kui on hilja", ning pakkunud välja saare "sõbraliku üleandmise" (*friendly takeover*) USA kontrolli alla.<sup>38</sup>
- **Gröönimaa.** Trump on korduvalt ähvardanud Gröönimaa (mis on Taani poolautonoomne territoorium) annekteerida. USA-st pärit ja Trumpiga seotud naftafirma *Greenland Energy* tõi suvel Gröönimaa idarannikule (Jameson Landi piirkonda) puurimiseseadmed, et alustada seal nafta ammutamist. Trump reageeris Gröönimaa keelule *Truth Sociali* postitusega, kus ta sümboolselt kõrgus Gröönimaa küla kohal. Trump väidab, et Gröönimaa suudaks toota 2 miljonit barrelit naftat päevas, mis vähendaks maailma sõltuvust blokeeritud Hormuzi väinast.
- **Panama.** Panama kanal on kriisilukorras, kuna Iraani sõda on sulgenud Hormuzi väina ja laevaliiklus on suunatud Panamasse. Järjekorras ootab rekordiliselt üle 160 laeva, ooteajad ulatuvad 11 päevani. Trump deklareeris, et Panama kanal ehitati algselt USA sõjaväe tarbeks ning USA ei oleks tohtinud

---

<sup>37</sup> Associated Press. (2026, 16. august). Trump orders Pentagon to scale back joint exercises with South Korea. AP News. [apnews.com](https://apnews.com)

<sup>38</sup> Al Jazeera. (2026, 10. märts). Trump threatens Cuba again, says island nation may face 'friendly takeover'. Al Jazeera. <https://www.aljazeera.com/news/2026/3/10/trump-threatens-cuba-again-says-island-nation-may-face-friendly-takeover>

seda Panamale ära anda. Ta ei välista sõjalise jõu kasutamist kanali tagasivõtmiseks, väites, et kanalit kontrollib tegelikult Hiina Rahvavabariik.<sup>39</sup>

- **Maailmakorra asendamine jõupoliitikaga.** Trumpi eelistus ignoreerida rahvusvahelisi institutsioone (nagu ÜRO või Rahvusvaheline Kohus) ja lahendada konflikte "jõupositsioonilt" tähendab, et väiksemad ja sõjaliselt nõrgemad riigid kaotavad juriidilise kaitse suuremate agressorite ees.<sup>40</sup> USA rahandusministeeriumi kehtestatud kord, kus teiste riikide nafta- ja maavarade tulud peavad liikuma läbi USA kontrollitavate kontode (Venezuela), seab arengumaad finantssõltuvusse Washingtoni poliitilistest tujudest. Riigid, kes keelduvad oma ressursse või taristut USA kontrolli alla andmast, seisavad silmitsi kohesete ja halvavate finantssanktsioonidega, mis lõikavad nad ära rahvusvahelisest pangandussüsteemist. Kokkuvõttes joonistub välja Trumpi administratsiooni ühtne plaan: kurnata sanktsioonidega Kuubat, puurida jõuga naftat Gröönimaal ning võtta kontroll Panama kanali üle, et tagada USA täielik majanduslik ja logistiline domineerimine läänepoolkeral.
- **Venemaa võitlus läänemaailmaga.** USA luureraportite kohaselt näeb Putini administratsioon Trumpi "tehingulises ja survepõhises" lähenemises Euroopa liitlastele unikaalset võimalust lääneriikide lõhestamiseks. Moskva on välja töötanud plaanid "piiratud intsidendi" või rünnaku korraldamiseks mõne NATO liikmesriigi vastu, eesmärgiga testida, kas Trump reaalselt tuleb artikli 5 raames appi riigile, kes pole tema arvates "piisavalt maksnud".<sup>41</sup> Vastuseks Trumpi kehtestatud karmidele majandus- ja kütuseblokaadidele on Venemaa laiendanud oma pime- ja varilaevastiku (*dark shipping*) võrgustikku. Venemaa suunab sanktsioonidest mööda minnes oma toornaftat ja kütust Hiina, India ja Valgevene kaudu, et hoida üleval nii enda kui oma liitlaste majandust.

Tehnopolaarses keskkonnas võivad riikide kõrval mõjuvõimuga konkureerida valitsusvälised osalejad, nt suured tehnoloogiakompaniid, kellel on teinekord riikidest sõltumatud iseseisvad huvid. Sellises maailmakorras omavad suured tehnoloogiaettevõtted riikidega võrreldavat võimu, muutudes rahvusvaheliste suhete võtmeosalejateks, kes mängivad

---

<sup>39</sup> CNN. (2025, 21. veebruar). Trump wants to reclaim the Panama Canal. He'd be taking on a waterway facing crisis. CNN. CNN - Trump wants to reclaim the Panama Canal

<sup>40</sup> Selles intervjuus teatas USA president, et ei vaja rahvusvahelist õigust ja tema globaalset võimu piirab ainult tema oma moraal. Trump, D. (2026, January 8). Trump Addresses Venezuela, Greenland and Presidential Power in New York Times Interview. (Interview by The New York Times). The New York Times. <https://www.nytimes.com/2026/01/08/us/politics/trump-interview-power-morality.html>

<sup>41</sup> Bishop, M. W. (2026, 17. august). Trump has opened the door for Putin to make a move on NATO. Rolling Stone. <https://www.rollingstone.com/politics/politics-features/trump-opened-door-putin-move-nato-1235610069/>

geopoliitika kujundamisel üha mõjukamat rolli, kuna nad kontrollivad kriitilist digitaalset infrastruktuuri, andmeid ja algoritme. Kehtestades reeglid, standardid ja toimumispõhimõtted digitaalsete avalike hüvede jaoks, saavad need ettevõtted mõjutada avalikku arvamust ja mõnikord poliitikat, seeläbi miljardite inimeste elusid.

Rahvusvahelised koostöövõrgustikud laiendavad väikeriikide võimalusi vastastikuseks infovahetuseks ja mõjutustegevusega toimetulekuks ja nende kasutegur võib neile olla suurem, samal ajal kui suurriigid tajuvad koostöövõrgustikke piiravalt. Palju sõltub sellest, kuivõrd väikeriigid on avatud koostööle ja diplomaatia võimaluste kasutamisele oma strateegiliste eesmärkide elluviimiseks, mis nõuab paindlikkust ja kokkuleppimisvõimet. Kui rahvusvaheliste organisatsioonide mõju väheneb ning nad ei suuda efektiivselt sekkuda konfliktide lahendamisse, siis suurem oht saab selliste foorumite kadumisel olema väiksematele riikidele, kuivõrd rahvusvaheliste koostöövõrgustike hääbumisel jäävad väikeriigid sõltuvateks suurriikide tahtest.

Tänapäeva aktuaalsemad konfliktid ei näita märke toimivatest kriisilahendustest ning rahvusvahelised organisatsioonid on kriisijuhtimise protsessist tasalülitatud.

- **Gaza.** USA vahendatud ja ÜRO Julgeolekunõukogu heaks kiidetud 15-punktiline rahuplaan näeb ette Hamasi etapiviisilist relvitustamist ja Iisraeli vägede järkjärgulist väljatõmbumist.<sup>42</sup> Iisraeli peaminister Benjamin Netanyahu teatas, et Iisrael ei vii oma vägesid Gazast välja enne, kui Hamas on täielikult relvitu. Hamas omakorda keeldub relvi loovutamast enne, kui Iisraeli armee on piirkonnast lahkunud. Diplomaatilised kõnelused püsiva lahenduse leidmiseks on ummikusse jooksnud ning jätkuvad Iisraeli õhurünnakud. ÜRO analüüs<sup>43</sup> näitab, et hoonete purustused Gazas on alates vaherahu väljakuulutamisest kasvanud veel ligi 10% võrra. Enamik Gaza elanikkonnast elab ülerahvastatud telklaagrites, kus levivad nakkushaigused ning valitseb puhta vee puudus. IPC toidujulgeoleku raporti kohaselt kannatab umbes 1,4 miljonit inimest (üle poole Gaza elanikkonnast) kriitilise toidupuuduse käes.<sup>44</sup> Ka Läänekaldal on olukord halvenenud. Illegaalsete asunduste elanikud ründavad Palestiina elanikke ja hävitavad nende elamuid

---

<sup>42</sup> Security Council Report. (2026, 1. juuli). The Middle East, including the Palestinian Question, July 2026 Monthly Forecast. <https://www.securitycouncilreport.org/monthly-forecast/2026-07/the-middle-east-including-the-palestinian-question-25.php>

<sup>43</sup> UN News. (2026, 13. august). Gaza: Destruction of buildings rises by nearly 10 per cent since ceasefire. United Nations. <https://news.un.org/en/story/2026/08/1168138>

<sup>44</sup> Integrated Food Security Phase Classification. (2026, 13. august). Gaza Strip: IPC Global Initiative Special Report (16 April – 31 December 2026). ReliefWeb. <https://reliefweb.int/report/occupied-palestinian-territory/gaza-strip-ipc-global-initiative-special-report-16-april-31-december-2026-published-13-august-2026>

ja vara, tihti Iisraeli võimude kaasabil. Analüütikud näevad ohtu uueks kodusõjaks (*Intifadaks*), kuna Palestiina rahvas on kaotanud usu varasemate rahuplaanide täideviimise kohta.

- **Ukraina.** Rindel valitseb positsioonisõda, kuid tagalas leiavad aset õhurünnakud. Sõjauuringute Instituudi (ISW) andmetel<sup>45</sup> jätkab Venemaa pealetungikatseid Lõmani, Pokrovski ja Harkivi suundadel, kuid suuremat edu pole saavutanud. Ukraina sõjategevus on kandunud jõulisemalt Venemaa territooriumile, üle 600 drooni sihtis hiljuti Moskva piirkonda, samuti on rünnatud suuri kütusetehaseid ja logistikakeskusi Tatarstanis ja Rostovi oblastis. Ukraina kauglöögid on hävitanud kuni 40% Venemaa nafta rafineerimise võimest. Mitmed raportid viitavad Ukraina ühiskonna sõjaväsimusele, mis on toonud kaasa pingeid ja korrupsioonisüüdistusi. Kuna sõjaseisukorra tõttu on presidendivalimised edasi lükatud, on Ukraina ühiskonnas ja poliitilises ladvikus tekkinud surve demokraatlike protsesside ja valimiste taastamiseks.<sup>46</sup> Rahuläbirääkimised on ummikus, sest kuigi USA püüab diplomaatilisi kõnelusi elavdada, puudub osapooltel reaalne valmidus toimiva lahenduse leidmiseks. Lahinguväljal puuduvad igasugused märgid Venemaa valmidusest relvarahuks, kuigi samal ajal on Venemaal ühiskondlik ja majanduslik sõjaväsimus süvenemas. Riikliku avaliku arvamuse uuringukeskuse (VCIOM) andmetel usub 66% venelastest, et riigil seisavad ees veelgi raskemad ajad. Nii kõrget kollektiivset ärevust ja pessimismi mõõdeti Venemaal viimati 1991. aastal vahetult enne NSVL-i kokkuvarisemist. Septembris toimuvate Riigiduumi valimistega seoses keelas riigi Ülemkohus ainsa sõjavastase partei (Jabloko) osalemise valimistel. Sõjavastaseid poliitikuid ja aktiviste karistatakse näidisprotsessidel pikaajaliste (7–11 aastat) vangistustega.
- **Iraan.** Olukord Iraanis on ülimalt kriitiline ja plahvatusohtlik. Riik on haaratud otsesest sõjalisest konfliktist USA ja Iisraeliga ning seisab silmitsi sisemise majandusliku ja poliitilise kokkuvarisemisega. Iraani ja USA vaheline 60-päevane läbirääkimiste periood lõppes tulemusteta. USA president Donald Trump teatas, et uusi kõnelusi plaanis ei ole, süüdistas Iraani järeleandmatuses, samal ajal kui Iraani parlament süüdistab Washingtoni

---

<sup>45</sup> Trach, T., Sundstrom, N., Frykholm, S., Shymkiv, K., Olmsted, J., Sher, A., Kang-Stryker, A., Harward, C., & Kagan, F. W. (2026, 18. august). Russian Offensive Campaign Assessment, August 18, 2026. Institute for the Study of War. <https://understandingwar.org/research/russia-ukraine/russian-offensive-campaign-assessment-august-18-2026/>

<sup>46</sup> Adler, N. (2026, 19. august). In Ukraine, forcible military recruitment efforts escalate into violence. Al Jazeera. <https://www.aljazeera.com/news/2026/8/19/in-ukraine-forcible-military-recruitment-efforts-escalate-into-violence>

väljapressimises. Iraan püüab saavutada täielikku kontrolli strateegilise Hormuzi väina üle, rünnates rahvusvahelisi kaubalaevu ja sundides neid sisenema Iraani territoriaalvetesse. Selle tulemusel on maailma naftahinnad tõusnud viimaste kuude kõrgeimale tasemele. Venemaa jätkab Iraani toetamist, tarnides Kaspia mere kaudu salajasi raketikomponente ja lõhkeaineid.

## 2026. aasta „Eesti julgeolekupoliitika alused“

Eesti Vabariigi julgeolekukontseptsiooni uus versioon võeti vastu 2026. aasta suvel ning allpool põhilised muutused võrreldes 2023. aasta kontseptsiooniga.<sup>47</sup>

**Tabel. Kahe julgeoleku põhidokumendi võrdlus**

| 2023                                                  | 2026                                                                         |
|-------------------------------------------------------|------------------------------------------------------------------------------|
| Venemaa on pikaajaline eksistentsiaalne oht           | Venemaa valmistub võimalikuks sõjaks NATO-ga                                 |
| USA/Atlandi-ülene side on tugeva julgeoleku vundament | USA strateegiliste hoiakute muutumine on ise julgeolekukeskkonna muutuja     |
| Euroopa/NATO ühtsus vähemalt 3% SKP kaitsele          | Euroopa peab võtma rohkem iseseisvat vastutust vähemalt 5% SKP               |
| territoriaalkaitse                                    | aktiivkaitse                                                                 |
| kriisikindlus                                         | sõjaks valmistumine läbiva lähtekohana                                       |
| elanikkonna üldine kriisivalmidus                     | 7 päeva inimesele, 30 päeva ühiskonna varustuskindlusele                     |
| Venemaa mõjutustegevuse konkreetne kirjeldus          | mõjutustegevus osana süsteemsest hübriidkonfliktist + psühholoogiline kaitse |
| küber- ja digijulgeolek                               | AI, kvant, droonid, pilvteenused, digisuveräänsus, postkvantkrüpto           |
| energiasõltumatus Venemaast                           | laiem geökonomiline ja tehnoloogiline sõltumatus/riskide juhtimine           |
| kogu ühiskonna kerksus                                | kogu ühiskonna mobiliseeritavus + selgem riiklik juhtimisahel                |

Eesti julgeolekupoliitika alused käsitleb sotsiaalset ühtekuuluvust, kodanikukaitset, majanduslikku julgeolekut, sisejulgeolekut ja sõjalist kaitset riikliku julgeoleku lahutamatu osadena, mitte välispoliitikast eraldiseisvate teemadena. See tundub eriti oluline just väikeriigi jaoks. Suurem riik võib mõnikord taluda märkimisväärsed majanduslikke häireid, poliitilist polariseerumist või piirkondlikku ebavõrdsust ilma, et see kohe riigi toimimisvõimet

<sup>47</sup> Riigikogu. (2026). „Eesti julgeolekupoliitika aluste“ heakskiitmine (RT III, 12.06.2026, 1). Riigi Teataja. <https://www.riigiteataja.ee/et/akt/312062026001>

ohustaks. Väikeriigil on vähem reserve, mistõttu muutuvad sotsiaalne ühtekuuluvus, avalikkuse usaldus, toimivad institutsioonid ja valmisolek riiki kaitsta iseenesest strateegilisteks varadeks.

Tasakaalu saavutamine demograafiliste vajaduste, kultuurilise järjepidevuse, sotsiaalse ühtekuuluvuse ja julgeoleku vahel on väikeriigile omane strateegiline dilemma. Sellest lähtuvalt tuleb objektiivselt hinnata demograafilist olukorda, sisserännet ja integratsiooni, sealhulgas venekeelse elanikkonna integratsiooni. Mitte et venekeelne kogukond iseenesest oleks julgeolekuprobleem, vaid kuidas Eesti suudab säilitada ühtekuuluvat poliitilise kogukonna, kui osal elanikkonnast on erinevad keelelised, kultuurilised ja infokeskkonnad, millest mõned ulatuvad üle piiri Venemaale ning mida on võimalik julgeoleku nõrgestamiseks mõjutustegevuses ära kasutada, sh eesti keele oskus, usaldus institutsioonide vastu, poliitiline osalus, juurdepääs usaldusväärsele teabele, mitmekeelne avalik suhtlus ning vastupanuvõim teabe manipuleerimisele välisriikide poolt. Julgeolekupoliitika alused seovad ühiskondliku usalduse, kodanikuühiskonna ja suhtluse erinevate kogukondadega riigi vastupanuvõimega, samas tunnistavad eduka integratsiooni siseturvalisuse seisukohalt oluliseks teemaks – mitte tekitada probleeme, vaid need lahendada.

Sama oluline on majanduslik julgeolek. Julgeolekupoliitika alustes käsitletakse julgeolekuprobleemidena sõltuvust välistest transpordiühendustest, energia infrastruktuurist, rahvusvahelistest tarneahelatest ja tehnoloogiatest, välismaistest teenusepakujatest ja juurdepääsust strateegilistele ressurssidele. Majanduslik julgeolek eeldab mitmekesisstatud tarneahelaid, turvalist infrastruktuuri ning valitsuse ja ettevõtluse vahelist koostööd. Tehingupõhises rahvusvahelises korras võib majanduslik sõltuvus üha enam muutuda poliitiliselt motiveeritud surve avaldamise allikaks, mistõttu peavad väikeriigid pöörama tähelepanu tasakaalule majandusliku avatuse ja strateegilise sõltuvuse vahel. Rohkem välisinvestoreid ei ole halb strateegia julgeolekuriskide maandamise seisukohalt, kuid nende sisenemine majanduskeskkonda ei tohi kaasa tuua monopolset seisundit. Võimalikud poliitilised soovitused võiksid hõlmata tarnijate ja infrastruktuuri mitmekesistamist, tihedamat koordineerimist majandusjulgeoleku valdkonnas Euroopa tasandil, strateegiliselt oluliste sektorite kaitset, seda eriti energeetika-, side- ja transpordisektoris ning kõrge riskiga investeeringute põhjalikumat kontrollimist.

Eesti maine küberkaitse ja digitaalvalitsuse valdkonnas on oluline rahvusvahelise mõju allikas, kuid see tekitab ka haavatavusi: tehnoloogiline areng võib üheaegselt suurendada autonoomiat ja luua uusi sõltuvusi. Julgeolekupoliitika alused viitavad konkreetselt sõltuvusele globaalsetest teenusepakujatest ja pilveinfrastruktuurist, sealhulgas probleemile, et andmed võivad kuuluda nende riikide õigusliku jurisdiktsiooni alla, kus

teenusepakkujad asuvad. Eesti huvides on avatud tehnoloogiapoliitika, vältides samal ajal liigset sõltuvust vähestest välismaistest tehnoloogiapakujatest.

Julgeolekupoliitika alused seovad strateegilised tehnoloogiad ja kaitsetööstuse selgesõnaliselt riikliku julgeoleku, majandusarengu ja innovatsiooniga. Eesti peaks otsima valdkondi, kus suhteliselt väike investeering võib luua ebaproportsionaalselt suurt liitlaslikku väärtust ja rahvusvahelist mõjuvõimu. Eesti ei suuda saavutada strateegilist autonoomsust kõigis valdkondades, kuid ta võib muutuda teatud niššides piisavalt kasulikuks või mõjukaks, nii et teistel riikidel on huvi Eesti edu vastu.

### **Venemaa Föderatsiooni positsioneerumine Eesti julgeolekukäsitluses**

Võrreldes varasemate Eesti julgeolekupoliitika alustega on julgeolekukäsitlus muutunud märksa sõjalisemaks, operatiivsemaks ja konkreetsemaks. 2026. aasta dokument lähtub eeldusest, et pikaajaline vastasseis Venemaaga on Euroopa julgeoleku uus normaalne seisund.

- Siin esineb kontseptuaalne vastuolu – Venemaa ja Lääne vastasseisu käsitletakse normaalseisundina. Pigem on vastasseis siiski anomaalia, eriti kui me lähtume rahvusvahelise õiguse põhisest julgeolekukäsitlusest – mille eelduseks on, et kõik rahvusvahelise kogukonna liikmed lähtuvad rahvusvaheliselt aktsepteeritud reeglistikust, kuid praegu oleme normaalseisundist väga kaugel.
- Küsimus ei ole Venemaal kui riigis, vaid seal valitsevas mõtteviisis, mitte riikides, vaid nende agressiivses poliitikas. See on realismi koolkonna suurem teoreetiline ebaõnnestumine, kuna nad käsitlevad riike ja nende poliitilisi doktriine staatiliselt. Sajand tagasi vastandusid Saksamaa ja Prantsusmaa, USA oli II MS järgse rahvusvahelisel koostööl toimiva süsteemi peamisi arhitekte, kuid seal on olnud perioode, kui valitsevad isolatsionistlikud trendid. Riikide poliitilised suundumused võivad ajas muutuda: Venemaa ei ole Putin, USA ei ole Trump, Iisrael ei ole Netanyahu nagu Saksamaa ei olnud Hitler või Itaalia ei olnud Mussolini.
- Praegu näib president Putin omavat kontrolli riigi üle, kuid kriisid võivad tekkida äkki ja areneda kiirelt nagu me nägime Nõukogude Liidu lagunemisperioodil 1985-1991. Peame valmis olema, et Venemaa võib lähitulevikus muutuda ebastabiilseks, kui seal kasvab rahulolematust valitseva režiimiga ning pikaajaline sõda (nagu praegu on kinnistunud Ukrainas) on üks kriisi vallandavatest põhjustest (võrdlus Afganistan 1979).

Ohuhinnang on muutunud palju konkreetsemaks: Venemaa „valmistub võimalikuks sõjaks NATO vastu“, tema ressursid on allutatud sõjategevusele ning Venemaa soodsatel tingimustel lõppev Ukraina sõda võimaldaks Vene relvajõudude kiiremat taastamist ja sõjalise võime suurendamist Eesti piiride lähedal. Venemaa sõjategevuse toetajatena nimetatakse veel Hiinat, Põhja-Koread, Valgevenet ja Iraani.

- Siinkohal räägime pigem revisionistlikest riikidest, kelle eesmärgid kehtiva maailmakorra muutmiseks võivad rohkemal või vähemal määral kokku langeda Venemaa Föderatsiooni huvidega. Mõned neist riikidest on Venemaa otsesed toetajad sõjas Ukraina vastu: Valgevene ja Põhja-Korea on otseselt osalenud sõjategevuses ning on Venemaa agressiooni avalikult toetanud, põhimõtteliselt võib sinna lugeda Iraani, kes on tarninud Venemaale sõjatehnikat ja saanud vastu luureandmeid.
- Hiina positsioneerimine kaasaegses rahvusvahelises keskkonnas on veidi keerulisem. Hiina, lähtuvalt oma poliitilistest traditsioonidest, ei praktiseeri liitlassuhteid Venemaaga, kuid on toetanud teda erinevates küsimustes, kus neil võivad olla ühised huvid.
- Oluline kvalitatiivne muutus:
  - 2023: Venemaa kujutab endast pikaajalist eksistentsiaalset ohtu ja sõjaline risk on kasvanud.
  - 2026: Venemaa valmistub pikaajaliseks vastasseisuks ja võimalikuks sõjaks NATO-ga.

Venemaa reaalne rahvusvaheline toetusring on kokku kuivanud paari isoleeritud ja kriitilises sõltuvuses oleva režiimini (Valgevene, Põhja-Korea, Iraan ja üksikud Aafrika diktatuurid: Eritrea, Mali, Kesk-Aafrika Vabariik, Burkina Faso, Niger, mis loodavad Venemaa sõjalisele toetusele, et tagada oma ellujäämine piirkonnas). Suured globaalsed mängijad nagu Hiina või India kasutavad Venemaa nõrkust pragmaatiliselt ära, kuid ei ole tema kontrolli all. Venemaa juhitud sõjaline liit KJLO (CSTO) on praktiliselt kokku kukkunud. Seetõttu võib kahelda Venemaa võimes alustada laiaulatuslikku sõjalist konflikti Lääne suunas, kuid nad võivad toime panna hübriidrünnakuid. NATO missioonid Balti riikides on olulised eelkõige sõjalise heidutuse otstarbel.

2024. aastal sõlmitud laiaulatuslik sõjaline liit Põhja-Koreaga on muutnud Kim Jong-uni režiimi Moskva suurimaks mürskude ja ballistiliste raketide tarnijaks. Vastutasuks saab Põhja-Korea Venemaalt toidutoetust, naftat ja tundlikku kosmose- ning raketitehnoloogiat. Iraan jätkab Venemaa varustamist Shahed-tüüpi ründedroonidega ning on aidanud Venemaal käivitada oma droonikoostetehased. Lisaks tarnib Iraan Venemaale lühimaa ballistilisi rakette. Vastutasuks moderniseerib Venemaa Iraani õhuväge hävitajatega Su-35.

Valgevene on kaotanud de facto oma sõjalise iseseisvuse. Venemaa on paigutanud Valgevene territooriumile oma taktikalised tuumarelvad ja õhutõrjesüsteemid Iskander. Valgevene koolitab oma polügoonidel Venemaa mobiliseeritud ja pakub Venemaale piiramatut logistilist tuge. Venemaa on sõlminud ametlikud sõjalised kokkulepped Mali, Burkina Faso ja Nigeri sõjaväeliste huntadega. Venemaa pakub nendele režiimidele sõjalist kaitset, ihukaitsjaid ja nõustamist võitluses džihadistide vastu. Vastutasuks saab Moskva ligipääsu piirkonna kulla-, uraani- ja teemandikaevandustele, mida kasutatakse sanktsioonidest möödahiilimiseks ja sõja rahastamiseks.

Venemaa praegune tegevus Balti riikide vastu kujutab endast intensiivset ja laiaulatuslikku hübriidsõjategevust, kus avatud sõjalise konflikti asemel kasutatakse sabotaaži, küberünnakuid, GPS-signaali segamist ja infooperatsioone NATO destabiliseerimiseks. Moskva eesmärk on testida NATO ühtsust ja 5. artikli toimivust ilma otsest konventsionaalset sõda alustamata. See hõlmab diversiooniakte ja rünnakuid Balti riikide ning Poola logistika- ja energiataristu vastu. Läänemere piirkonnas ja Balti riikide õhuruumis toimub igapäevane ja koordineeritud GPS-signaalide pimestamine (*jamming*) ja võltsimine (*spoofing*), mis häirib tsiviillennundust ja merenavigatsiooni. Kalalaevade ja varilaevade sildi all kaardistab ja luurab Venemaa aktiivselt Läänemere põhjas asuvaid kriitilisi sidekaableid ja gaasitorusid. Venemaa ja Valgevene jätkavad organiseeritud illegaalse migratsiooni kasutamist hübriidrelvana, püüdes tekitada sotsiaalseid pingeid ja kurnata Balti piirivalve ning armee ressursse. Pingestunud olukord teeb võimalikuks konflikti provotseerimise, mida Venemaa võib üritada müüa kui Lääne provokatsiooni nende vastu.

## **Hiina Rahvavabariik ja tema rahvusvaheline seisund**

Hiina majandus on Venemaa omast ligi kümme korda suurem ning Peking dikteerib suhete tingimusi, kasutades Venemaad ära odava tooraine (nafta, gaas) hankimiseks, kuid toetades Venemaad vaid niipalju, kui see teenib Pekingi enda geopoliitilisi huve. Areneva majandusjõuna on Hiinal iseseisvad huvid ja Venemaa sõltub Hiinast rohkem kui Hiina Venemaast. Venemaa on langenud majanduslikku ja tehnoloogilist sõltuvusse Hiinast, mis annab Pekingile tohutu strateegilise eelise nendevaheliste suhete kujundamisel. Hiina välispoliitiline liin järgib strateegiat, mis on tugevasti orienteeritud Hiina mõju kasvatamisele eelkõige läbi majandussuhete. Hiina kasutab majanduslikku väljapressimist (tarneahelate blokeerimist), et karistada riike, mis ei allu tema välispoliitilisele tahtele. Hiina on huvitatud Ukraina konflikti pikendamisest, kuna see aheldab USA ja Lääne sõjalised ressursid ning tähelepanu Euroopasse ning koormab nende majandusi.

Hiina suunal tuleb koostööd teha Euroopa Liiduga, kuna see võimaldab väiksematel riikidel esineda ühtse jõuna. Eesti huvides on siin Euroopa Liidu ühtne välispoliitiline liin. Euroopa Komisjon president Ursula von der Leyeni juhtimisel defineerib Hiinat kolmemõõtmeliselt: partner globaalsetes küsimustes (nt kliimamuutused), majanduslik konkurent ja süsteemne rivaal (erinevate riigijuhtimise mudelite ja väärtuste tõttu).<sup>48</sup> Tegelikult on Lääne huvides, et Venemaa ja Hiina vahel valitseks teatav distants ning nende vahel ei teki liiga tugevaid liitlassuhteid, sellepärast peaks Euroopa Liit vältima täielikku konfrontatsiooni Hiinaga ning mitte saama osaks USA-Hiina kaubandussõjast, vaid omama iseseisvat positsiooni, juba sellepärast et USA ei defineeri Euroopa Liitu enam liitlasena.

Erinevalt USA-st ei püüa EL Hiina majandusest täielikult lahku lüüa, vaid vähendada kriitilist sõltuvust. See puudutab eelkõige haruldasi muldmetalle, akutehnoloogiat ja ravimite toorainet. EL on karmistanud reegleid, et takistada Hiina riigiomanduses olevatel ettevõtetel Euroopa strateegilise taristu (sadamad, raudteed, tehnoloogiaettevõtted) kokkuostmist. Hiina hoidub valmisrelvastuse (nt tankide või suurtükimürskude) saatmisest Venemaale, et vältida Lääne mastaapseid sanktsioone, kuid Hiina tarnib kuni 90% Venemaale sisseveetavatest mikroipidest, elektroonikast ja täppistööpinkidest, mida Kreml kasutab rakettide, tankide ja lennukite tootmiseks. EL on kehtestanud sanktsioonid mitmetele Hiina ja Hongkongi ettevõtetele, mis tarnivad Venemaa sõjatööstusele kahese kasutusega kaupu (nt mikroipe ja droonikomponente).

### **Ameerika Ühendriigid ja transatlantilised suhted**

Oluline muutus, et 2026. aasta dokument ei loobu transatlantilisest orientatsioonist, kuid USA püsivat rolli ei käsitleta enam sama enesestmõistetava konstandina nagu 2023. aastal. 2023. aasta tekstis käsitatakse tugevat Atlandi-ülest sidet sisuliselt olemasoleva julgeolekukorralduse alusena – NATO tugevus seisab liitlaste ühtsusel ja Atlandi-ülese sideme tugevusel. 2026. aastal viidatud „muutused Ameerika Ühendriikide strateegilistes huvides ja hoiakutes“ tähendavad, et Euroopa riigid peavad võtma senisest suurema vastutuse oma julgeoleku eest, sh Euroopa kaitsekulude suurendamine, NATO võimeesmärkide täitmine ning Euroopa kaitsetööstuse arendamine. Lisaks NATO-le ja EL-ile pööratakse tähelepanu ad hoc koalitsioonidele ja regionaalsetele kaitsekoostööformaatile.

Trump eelistab kahepoolseid tehinguid mitmepoolsetele liitudele. Trumpi jätkuv retoorika, et USA kaitseb vaid neid liitlasi, kes maksavad piisavalt või toetavad otseselt USA sõjalisi

---

<sup>48</sup> European Commission. (2019, 12. märts). EU-China – A strategic outlook (Joint Communication to the European Parliament, the European Council and the Council, JOIN(2019) 5 final). European Union. europa.eu

kampaaniaid (nt operatsiooni Iraani vastu), on nõrgestanud NATO ühtsust. See julgustab Venemaad jätkama agressiivset survepoliitikat Ida-Euroopas. Trumpi "Ameerika esimesena" (*America First*) majanduspoliitika ja uued protektsionistlikud tariifid ähvardavad vallandada ülemaailmse kaubandussõja, mis lööb valusalt Euroopa Liidu ekspordipõhiseid majandusi. Väikeriike mõjutab arenev „kaubandus- ja tollisõdu“ võimendav konflikt USA ja Hiina vahel oluliselt, sest isegi kui suurvõimud saavutavad kokkuleppe, ahendab see väikeriikide võimalusi süsteemi juhtimisse sekkuda: väikesed jäävad sõltuma suurte tahtest.

Venemaa näeb Trumpi administratsioonis ühte suurt eelist: selle võimet lääneallianssi lõhestada. Moskva panustab sellele, et Trumpi suhtumine NATO-sse (kus kaitstakse vaid neid, kes maksavad) ja tema tüli Euroopa Liiduga tariifide pärast kurnab Euroopat seestpoolt, mis avab Venemaale pikas perspektiivis uusi võimalusi. Riikidevahelistes suhetes võib täheldada teatavat kahepalgelisust. Trump hoidub endiselt Putini otsesest isiklikust ründamisest ja vihjab sageli oma "headele suhetele" temaga. Seda taktikat kasutab ta ka Põhja-Korea liidri Kim Jong-uniga suheldes, lootes saavutada diplomaatilist edu isiklike suhete kaudu. Venemaa süüdistab Washingtoni osaluses Ukraina rünnakutes Venemaa territooriumile (näiteks droonilained Moskva ja kütuserafineerimistehaste pihta) ning nõuab USA-lt ametlikke selgitusi luureabi kohta Ukrainale. Venemaa väidab, et Trump lubas Alaskal peatada lääne relvaabi Ukrainale, kui Moskva külmutab rindejoone, kuid USA luureabi ja relvatarneid hoopis tõhustati, mis võimaldas Ukrainal korraldada ulatuslikke droonirünnakuid Venemaa rafineerimistehastele.

Kuna ametlikud diplomaatilised kanalid on peaaegu täielikult külmutatud, on Trumpi administratsioon eelistanud salajasi erisaadikuid ja ebatavalisi diplomaatilisi kanaleid, et Venemaaga suhelda. USA presidendi erisaadikud Steven Witkoff ja Jared Kushner tegid jaanuaris salajase visiidi Moskvasse. Kohtumise eesmärk oli taaselistada ummikusse jooksnud rahukõnelused Ukrainaga ja kaardistada Venemaa tegelikud tingimused relvarahuks enne sügise saabumist. Visiit lekkis diplomaatilistesse ringkondadesse ja tekitas ärevust Euroopa liitlastes (Prantsusmaa, Saksamaa), kes kardavad, et USA üritab sõlmida kokkuleppeid üle nende peade. Kavandamisel on uus visiit. Juunis külastas Trumpi administratsiooni esindaja Rodney Mims Cook Jr. Peterburi majandusfoorumi ja kohtus Vladimir Putini erinõuniku Anton Kobjakoviga. Augustis külastas Moskvat CIA direktor John Ratcliffe. Oktoobris külastab Venemaad USA Föderaalne Juurdlusbüroo (FBI) direktor Kash Patel.<sup>49</sup>

---

<sup>49</sup> Reuters. (2026, 21. jaanuar). Putin says he will meet US envoys Witkoff, Kushner on Thursday. Reuters. <https://www.reuters.com/world/europe/putin-says-he-will-meet-us-envoys-witkoff-kushner-thursday-2026-01-22/>; Financial Times / Eurointegration. (2026, 18. august). FT: Trump representative held secret meeting with Kremlin officials during economic forum; Axios. (2026, 30. august). CIA director floated Trump-Putin-Zelensky summit during Moscow visit, sources say. <https://www.axios.com/2026/08/29/cia-director-ratcliffe-putin->

Donald Trump on jõuliselt peale surunud jõupõhist natsionalistlik-proteksionistlikku rahvusvahelist süsteemi, kus universaalseid reegleid asendavad suurvõimude vahelised kokkulepped, mis võivad olla väikeriikidele vähem soodsad.<sup>50</sup> See kindlasti ahendab väikeriikide võimalusi debatti sekkumiseks ja väikeriikide huvid võidakse kergesti ohverdada suurvõimude vahelistes „diilides“. Trumpi tollipoliitika ja kaubanduslikud erimeelsused USA ja Euroopa Liidu vahel nõrgendavad transatlantilist telge. Kui majanduslikud huvid põrkuvad või süveneb ideoloogiline vastandumine, on riikidel raskem säilitada ühtset ja tugevat joont väliste agressioonide (nt Venemaa sõjategevus Ukrainas või Hiina ambitsioonid Taiwanil) vastu, mis avab "võimuvaakumeid" agressiivsetele autoritaarsetele režiimidele. Venemaa ja Euroopa Liidu vahel eksisteerib väärtuste konflikt, kuid Venemaa ja USA administratsiooni vahel see dimensioon puudub, mõlema nägemus nende jaoks ideaalsest maailmakorrast on üsna sarnane.

### **Mõjutustegevus ja psühholoogiline sõda**

Venemaa informatsiooniline mõjutustegevus paigutatakse hübriidoperatsioonide kompleksi koos sabotaaži, küberrünnete, kunstliku rändesurve, hirmutamise ja tuumaahvardustega. Psühholoogiline kaitse saab 2026. aasta dokumendis tugeva positsiooni: strateegiline kommunikatsioon, meediakirjaoskus, kriitiline mõtlemine, manipuleerivate narratiivide tuvastamine ning ühiskondliku usalduse hoidmine muutuvad otseselt julgeolekupoliitika instrumentideks. See ei ole seostatav ainult Venemaa ja teiste agressiivsete riikide mõjutustegevusega, vaid ka revisionistlike mitteriiklike institutsioonide (nt äärmusliikumised) aktiivse tegevusega infovälja kujundamisel, eriti sotsiaalmeedias. Nende tegevuse eesmärk on sageli mitte ühiskonda ühendav, vaid seda lagundav, keskendumine ideoloogilisele konfrontatsioonile (nt konservatiivid vs liberaalid). Tihtipeale arendatakse ideoloogilist konfrontatsiooni riikide maski all, nt kasutatakse Ameerika Ühendriikide ajaloolist positiivset kuvandit mõjutustegevuses revisionistlike ideede toetuseks. Demokraatlikud riigid on mõjutustegevuse suhtes tundlikumad kui autoritaarsed režiimid, sest neil on kergemini mõjutatavad avatud ühiskonnad, mis loob revisionistlikele tegutsejatele soodsamad võimalused sisenemiseks nende „infoturule“.<sup>51</sup>

---

zelensky-summit-war; Politico. (2026, 20. juuli). FBI Director Kash Patel plans Russia trip. <https://www.politico.com/news/2026/07/20/kash-patel-fbi-russia-trip-01005078>

<sup>50</sup> Harari, Y. N. (2025, April). Yuval Noah Harari: Trump's world of rival fortresses. Financial Times. <https://www.ft.com/content/06cc7b0f-3e32-4164-b096-ff92a1532236>

<sup>51</sup> Mölder, H. and E. Shiraev (2021) Global Knowledge Warfare, Strategic Imagination, Uncertainty and Fear. In: Mölder, H., Kerikmäe, T., Chochia, A., Sazonov, V. (eds.) (2021). The Russian Federation in Global Knowledge Warfare - Influence Operations in Europe and Its Neighbourhood. Springer Nature.

Mõjutustegevus, küber- ja infosõjad nõuavad vähem ressursse kui konventsionaalne sõjapidamine, mistõttu võivad need kergesti muutuda atraktiivseks ka väiksematele riikidele või huvigruppidele (sh terrorism, rahvusvaheline kuritegevus). Tehisinfo kasutamine valeinfo tootmiseks ja levitamiseks, ühiskondliku usalduse õõnestamiseks või polariseerimiseks on progresseeruv ja tulevikus veelgi mastaapsem. Sellest on ühtviisi ohustatud nii suured kui väikesed riigid. Tehnoloogiline suveräänsus on 2026. aastaks muutunud palju selgemalt riikliku julgeoleku küsimuseks, perspektiivsed valdkonnad tehisaru; kvantitehnoloogia; mehitamata süsteemid; sõltuvus globaalsetest pilvteenustest; andmete allutamine välisriikide jurisdiktsioonile; kesksete teenusepakkujate haavatavus. Tehnoloogia julgeolek on valdkond, mis nõuab tugevamat rahvusvahelist koostööd.

Eesti on eriti haavatav surve suhtes, mis jääb relvastatud konflikti künnisest allapoole: küberrünnakud, sabotaaž, infotehnoloogilised operatsioonid, majanduslik sund, piirile avaldatav surve ja instrumentaalne ränne. Julgeolekupoliitika alustes pööratakse nendele hübriidtegevuse vormidele märkimisväärt tähelepanu ning rõhutatakse eriti idapiiri valmisolekut, tehnoloogilist jälgimist, rahvusvahelist koostööd ja valmisolekut instrumentaalse rände jaoks. Suurriigid võivad üha enam püüda mõjutada või hirmutada väiksemaid riike, ületamata piiri, mis selgelt käivitaks traditsioonilised kollektiivse kaitse mehhanismid. Seetõttu vajavad väikeriigid võimeid, mis tugevdavad vastupidavust kriisi ennetamise ja konventsionaalse sõja vahelisel „hallil alal“.

### **Riigikaitse rahastamine**

Kehtiv põhimõte on, et alates 2026. aastast panustatakse riigikaitsele vähemalt 5% SKP-st ning sellele lisanduvad investeeringud laia riigikaitsele. See on väga populaarne mõõdetav näitaja riigikaitse prioritseerimiseks, kuid ... kaitsevõime sõltub eelkõige funktsioneerivast majanduskeskkonnast, s.t. et kaitsekulutuste protsendi asemel tuleks panustada SKP suurendamisele, sest vaid nii on võimalik tagada jätkusuutlik rahastamine, mis ei toimu muude riigi julgeolekuga seotud valdkondade alarahastamisena. Väikeriigi huvides on loobuda kvantitatiivsetest näitajatest, millega ta ei suuda suurriikidega konkureerida, ja panustada enam kvaliteeti. N: Ukraina sõda, kui Ukraina tehnoloogiline innovatiivsus on tasakaalustanud Venemaa ülekaalu sõjatehnika ja inimressursside arvus. Siin avaldub eriti tugevasti „tark riik“ vs „väikeriik“ mentaalne vastuolu.

- **Mitte kui palju, vaid kuidas raha kasutatakse.**
- **Mitte suurem protsent SKP-st, vaid suurem SKP.**

Samuti peab olema riigieelarve kaitsekulutuste osa olema kaetud konkreetsete rahastamisplaanidega. Kui seda ei suudeta tagada, siis võib mingis olukorras optimaalseks

kujuneda kaitsekulutuste vähendamine, sest alarahastatavaid valdkondi on teisigi ja kõik need mõjutavad rohkem või vähem riigi julgeolekuseisundit (sh majandusjulgeolek, sotsiaalne julgeolek, keskkonnajulgeolek jne) – julgeolekust saame rääkida kui tervikust, me ei saa ühte valdkonda eelisarendada teiste arvelt. Julgeolekupoliitika põhialustes fikseeritakse väga kõrge püsiva kaitsekoormuse põhimõte. Kuid seda on efektiivsem täita areneva majanduse juures – mida arenguvõimelisem majandus, seda suurem SKP. Järeldus – tuleb enam panustada majanduskeskkonna arengusse.

## **Riigikaitse korraldamine**

Sisuliselt oluline muudatus: 2023. aasta dokument sätestab, et „Eesti sõjaline kaitse on üles ehitatud territoriaalkaitse põhimõttel.“ Territoriaalkaitse on kaasaegses julgeolekukeskkonnas vananenud kontseptsioon, sest tehnoloogiline areng võimaldab erineva tasandi rünnakuid, mis lähtuvad erinevatest lokatsioonidest. Tuleb arvestada ka territooriumi suurusega, sest Eesti-suurust territooriumi on võimalik lühikese ajaga täielikult sõjategevusega katta, mis ei jäta ruumi „tagalategevusteks“ ja reservide kogumiseks. Näiteks vahetult pärast Ukraina vastase täiemahulise rünnaku algust 24. veebruaril 2022 laienes sõjategevus ja Venemaa kiire edasitung ning märtsi alguseks/keskpaigaks oli sõjalise tegevuse või okupatsiooni mõju all hinnanguliselt 27% Ukraina aladest, millest lõviosa saavutati just esimeste päevade kiirete šokirünnakutega, kus Vene väed liikusid vastupanu kohtamata edasi mööda tühje maanteid, enne kui Ukraina kaitsejõud suutsid rindejooned stabiliseerida. Sõja esimestel nädalatel (sissetungi kõrgeimas punktis märtsis 2022) oli Venemaa hõivanud kokku ligikaudu 161 000 ruutkilomeetrit Ukraina territooriumi (mis on umbes neli Eesti territooriumi). Sisuliselt ei jää Eestil aega reservüksuste kokkukutsumiseks, vaid tuleks kasutada teistsuguseid kontseptuaalseid lahendusi.

Reservteenistus ehk siis kogu sõjaline väljaõpe vajab reforme ja kaasajastamist. Pikaajalisele ajateenistusele tuleks eelistada lühemaid, intensiivsemaid ja mobiilsemaid väljaõppeperioode. Küsimus ei ole ajateenistuse olemasolus, vaid kuidas väljaõpe on korraldatud. Siia kuulub Kaitseliidu aktiveerimine, sest territoriaalse ülesehitusega organisatsioonina saab teda enam kasutada väljaõppeplaanides, mis võib pakkuda kohapealseid lahendusi. Seda saab lahendada riikliku tellimusena, mis võimaldab Kaitseliidu kaasamist väljaõppe korraldamisse. Riigikaitse „laiapindne“ kontseptsioon võimaldab sooneutraalse ajateenistuse sisseviimist, mis tuleneb ühiskonna arengu vajadustest. Tänapäevane ajateenistus, mis pakub olulisi teadmisi, lubab ka vältida probleeme, mida on näha näiteks Saksamaal, kus noorte huvi sõjaväeteenistuse vastu on väga väike ja noored on valmis keelduma kohustuslikust teenistusest. Rootsis ja Soomes

näiteks on hoopis huvi kaunis suur – oletatavalt saadakse aru olulisusest, aga ühtlasi peetakse väljaõpet huvitavaks. Rõhk peab olema väljaõppel, mitte „aja ärateenimisel“.

2023. aasta rõhuasetus oli territooriumi kaitsmisel ja vastase tõrjumisel. 2026. aasta sõnastus rõhutab palju rohkem vastase tegevusvabaduse ennetavat piiramist ja tema jõudude aktiivset mõjutamist. NATO tõkestusheidutusele lisatakse „lävekaitse põhimõte“. „Eesti sõjaline kaitse on üles ehitatud aktiivkaitse põhimõttel“, mille kohaselt rakendatakse vastase jõudude vastu aktiivseid meetmeid rünnaku ärahoidmiseks, takistamiseks või selle tõhususe vähendamiseks. See on põhimõtteliselt õige lähenemine, sest vaenutegevus ei pea ilmtingimata omama territoriaalseid eesmärgi. Vastupanu peab jätkuma ka olukorras, kui vastane kontrollib territooriumi.

2026. aastal on sõda muutunud erandlikust kriisistsenaariumist keskseks planeerimisstsenaariumiks. 2026: „Sõja korral on sõjaline kaitse riigi põhipingutus, kus tsiviilstruktuurid toetavad maksimaalselt Kaitseväge.“ 2023: „kõik täidavad oma rolli tavaolukorras, kriisi- ja sõjaajal ning kõige tõsisemateks kriisideks ja sõjaks valmistumine võimaldab lahendada ka väiksemaid kriise.“ Tegelikult on ka sõda kriisiolukord, millel on erinevaid tasandeid – infosõda, kübersõda, kaubandussõda jne, mis ei pea ilmtingimata väljenduma territoriaalses rünnakus, vaid näiteks õhulöökidest, mereblokaadist jms vaenuliku eesmärgiga tegevuses. Sõda väljendab kriisi haripunkti, kus vaenutegevus on muutunud intensiivseks. Väikeriikide strateegilised ja taktikalised kontseptsioonid ei saa kopeerida suurriikide vastavaid doktriine.

## Riigikaitse juhtimine

2026. aastal määratletakse märksa detailsemalt, kes julgeoleku eest vastutab. Valitsusel ja peaministril on juhtroll, Riigikantseleil strateegilise juhtimise ja kriisikoordineerimise keskne funktsioon ning **enam rõhutatakse parlamentaarset kontrolli**.

2026. aasta julgeolekupoliitika aluste strateegiline perspektiiv on laienenud. Küsimus pole enam ainult Venemaast eemaldumises (saavutada täielik energiasõltumatus Venemaast, sünkroniseerida Balti elektrisüsteem Mandri-Euroopaga ja suurendada taastuvenergia tootmist), vaid strateegiliste sõltuvuste juhtimises üldisemalt: kriitilised maavarad, välisinvesteeringute kontroll, strateegilised kinnisvaratehingud, riigihanked, teadusjulgeolek, soovimatu teadmussiire ning ettevõtete kaitsmine ülevõtmiste eest.

Kokkuvõttes vastab dokument valdavalt julgeolekukeskkonnas toimunud muutustele, on tehnoloogilisem ja laiapindsem, kuid kindlasti on arenguruumi innovatiivsete lahenduste otsimisel.

## Eesti julgeolekukeskkond ja välispoliitilised valikud

Regionaalne julgeolekukeskkond on strateegilises mõttes tugevnenud pärast Soome ja Rootsi liitumist NATOga, kuid üleilmne julgeolekukeskkond on ebastabiilne ja haavatav tingituna rahvusvahelise süsteemi üleminekust reeglite põhiselt korralduselt tehingutepõhisele korraldusele.

### ➤ Ukraina sõja mõjud

Perspektiivis ei ole näha toimivaid diplomaatilisi mehhanisme sõja lõpetamiseks. Tekkinud on patiseis, kus Ukraina tehnoloogiline edu tasakaalustab Venemaa Föderatsiooni suuremaid ressursse, mis võib viia „igavese sõjani“ (*forever war*).<sup>52</sup> Hetkel näib, et Putini administratsioon vähemalt lähiperspektiivis ei ole huvitatud rahukokkuleppe saavutamisest. Ukraina sõjaline võime on paranenud ning ta on võimeline tabama objekte sügaval Venemaa territooriumil, mis on toonud kaasa sõjategevusest lähtuvaid intsidente, et selle tagajärjed võivad kanduda NATO riikide, sh Eesti territooriumile.

### ➤ Iraani sõja mõjud

USA-Iisraeli sõjaline aktsioon Iraani vastu on põhjendatav Iisraeli sisepoliitilise olukorraga, mida Netanyahu valitsus soovib kasutada võimulpüsimiseks, tähelepanu juhtimiseks sisepoliitilistelt probleemidelt võitlusele välisvaenlaste vastu, samalaadne taktika, mida Putin on kasutanud Ukrainas. Kaudselt võis see ka mõjutada Donald Trumpi liituma, et saada võiduka sõja abil plusse vahevalimisteks, kuid see pole töötanud, vaid pigem on mõju olnud vastupidine, kuna sõda on USAs väga ebapopulaarne. Donald Trump on survestanud NATO liitlasi sõjategevusse sekkuma, kuid tegemist ei ole NATO operatsiooniga ja NATO ei olnud isegi kaasatud otsusetegemise protsessi. Sekkumine Iraani sõtta võib oluliselt mõjutada toetust Ukrainale nende võitluses Venemaa vastu.

### ➤ NB8 formaat

Põhjamaade ja Balti riikide koostöö ehk NB8 piirkondlik koostööformaat on alates 1992. aastast toonud ühe laua taha kokku viis Põhjamaad ja kolm Baltimaad (Soome, Rootsi, Norra, Island, Taani, Eesti, Läti ja Leedu), et mitteametlikus õhkkonnas arutada regionaalselt ja rahvusvaheliselt olulisi aktuaalseid teemasid. Formaadi igapäevast tööd koordineerib igal aastal üks kaheksast partnerriigist, kes seab prioriteedid ja koostab töökalendri. Alates 1. jaanuarist 2026 võttis eesistumise üle Eesti.

Formaadi kaks osapoolt on Põhjamaade Nõukogu ja Balti ministrite nõukogu. Põhjala ja Balti riikidel on sarnased geopoliitilised murekohad, kuid riikidel erinev ajalooline ning

---

<sup>52</sup> Filkins, D. (2008). *The Forever War*. Alfred A. Knopf; Kaldor, M. (2012). *New and Old Wars: Organised Violence in a Global Era* (3. trükk). Polity Press.

kultuuriline taust. Põhjamaad on järginud liberaalset ja avatumat heaoluriigi mudelit. Ühiskonnauuringud on näidanud, et Balti riikide ühiskonnad on konservatiivsemad ja väärtushinnangutelt lähemal teistele postkommunistlikele Ida-Euroopa ühiskondadele, samal ajal kui Põhjamaades on tugevad liberaaldemokraatlikud traditsioonid, eelkõige Rootsis, Taanis, Norras ja Islandil.<sup>53</sup> Mõlemad poolused on esindatud nii Balti- kui Põhjamaade ühiskondades, kuid erinevates kooslustes domineerivad erinevad mudelid.

Soome ja Rootsi liitumine NATOga on võimaldanud kujundada Põhjamaade-Balti julgeolekukogukonna, kuna mõlemate julgeolekust lähtuvad mured on sarnased, eeskätt Venemaa Föderatsioonist lähtuv otsene ja kaudne agressioonioht. Euroopa Liit ühendab Balti riike Soome ja Rootsiga. Seda mudelit ei tohiks kindlasti näha alternatiivina Euroopa Liidule ja NATOle, vaid kitsamat koostööformaati nende organisatsioonide raamides, mis võimaldab organisatsiooni sees mõju kasvatada, esineda tugevamatelt positsioonidelt. Ehkki Norra ja Island on jäänud väljaspoole Euroopa Liitu, tagab nende liitlassuhe NATO-s ja osalus Euroopa Majanduspiirkonnas (EMP) katkematu ühenduslülid regiooni ühisesse julgeoleku- ja majandusruumi. See kinnitab, et kitsam koostööformaat toimib paindlikult ka erinevate institutsionaalsete sidemete kiuste. 29. augustil 2026 toimus Islandis ajalooline referendum, kus rahvas hääletas 52,8%-lise enamusega Euroopa Liiduga liitumisläbirääkimiste taasalgatamise vastu ja konservatiivsed maapiirkonnad, mis sõltuvad otseselt kalandusest ja põllumajandusest, hääletasid ülekaalukalt vastu.

### ➤ **Strateegiline kujutlusvõime**

Strateegilise kujutlusvõime puudumine ja takerdumine ideoloogiliselt või poliitiliselt motiveeritud soovmõtlemisse on sageli osutunud põhjuseks, miks ei suudeta tabada võimalikke strateegilisi nihkeid rahvusvahelises süsteemis.<sup>54</sup> 11. septembri komisjoni aruandes (National Commission on Terrorist Attacks Upon the United States, 2004) tuvastati, et „kujutlusvõime puudumine” oli kõige kriitilisem süsteemne viga, mis takistas

---

<sup>53</sup> Inglehart, R., & Welzel, C. (2010). Changing Mass Priorities: The Link between Modernization and Democracy. *Perspectives on Politics*, 8(2), 551–567; Klingová, K., Hajdu, D., & Szicherle, P. (2020). Voices of Central and Eastern Europe: Perceptions of democracy & governance in 10 EU countries. GLOBSEC Policy Institute. <https://www.globsec.org/what-we-do/publications/voices-central-and-eastern-europe-perceptions-democracy-governance-10-eu>; Nordic Council of Ministers. (2026, June 24). New Nordic survey: High levels of trust in Nordic co-operation. <https://www.norden.org/en/news/new-nordic-survey-high-levels-trust-nordic-co-operation>

<sup>54</sup> Mölder, H. (2023). The Prospects of Strategic Imagination in Explaining International Security Challenges. *Quality & Quantity*: 57-76; Strating, R. and J. Wallis (2024) *Girt by Sea: Re-imagining Australia's Security*. Collingwood: La Trobe University Press.

Ameerika Ühendriikide valitsust 11. septembri terrorirünnakuid ette nägemast ja ära hoidmast.<sup>55</sup>

Julgeolekuseisundi tugevdamiseks peaks Eesti püüdma vähendada siseriiklikke haavatavusi läbi sotsiaalse ühtekuuluvuse, kodanikukaitse, integratsiooni, demograafilise jätkusuutlikkuse ja hübriidsurvele vastupanu tugevdamise ning integreeruma tugevamini rahvusvahelistesse koostöövõrgustikesse läbi NATO ja ELi liikmesuse säilitamise ning aktiivse tegevusega neis organisatsioonides, arendades samal ajal regionaalseid kahepoolseid ja mitmepoolseid koostööformaate, sh Põhjamaade-Balti koostööd, millega kaasnevad strateegiline spetsialiseerumine – tagada valikuline investeerimine kübervaldkonnas, digitaalses valitsemises, kaitsetehnoloogias ja muudes valdkondades, kus Eesti suudab avaldada oma suurusele ebaproportsionaalset mõju ja sõltuvuse vähendamine – tarneahelate, energia, infrastruktuuri, tehnoloogiapakkujate ja strateegiliste majandussuhete mitmekesistamine. Eesti kui väikese riigi keskne strateegiline väljakutse on, et ta ei saa määrata rahvusvahelise süsteemi struktuuri, kuid ta saab oluliselt mõjutada haavatavust süsteemi muutuste suhtes.

### **Väikeriikide kohanemismudelid muutavas julgeolekukeskkonnas**

Väikeriikide võimalused oma huvide kaitsmiseks ei sõltu üksnes sellest, kui palju ressursse nad suudavad suunata klassikalisse sõjaliselt kaitsesse. Nende keskne probleem on struktuurne: väiksem rahvaarv, majandus ja sõjaline mass piiravad võimet konkureerida suurriikidega kvantitatiivselt. Seetõttu toetuvad väikeriigid rahvusvahelistele institutsioonidele ja liitlussuhetele, kuid püüavad samal ajal suurendada enda strateegilist väärtust tehnoloogilise spetsialiseerumise, ühiskondliku vastupanuvõime, paindliku planeerimise ja nišivõimekuste kaudu. Selline lähenemine vastab „targa riigi“ (*smart state*) loogikale, mille järgi füüsiliste ressursside vähesust saab vähemalt osaliselt kompenseerida kvaliteedi, innovatsiooni ja võrgustunud mõjuga. Käesolevasse valikusse on koondatud viie väiksema riigi välispoliitilise ja julgeolekumudeli analüüs. Neid kõiki iseloomustab lähtumine suuremal või vähemal määral „targa riigi“ mudelist.

---

<sup>55</sup> Komisjon märkis, et kuigi oli olemas taktikalisi hoiatusi ja varasemaid enesetapurünnakuid kogu maailmas, kannatasid Ameerika Ühendriikide ametnikud kollektiivsest võimetusest „punktid kokku viia“ või mõista, kuidas need mõisted omavahel seostuda võiksid. Aruandes rõhutati, et juhid ja riiklikud julgeolekuasutused ei suutnud mõista Al-Qaida poolt tekitatud ohu tõsidust ja ebatavalist olemust, käsitledes seda pigem traditsioonilise korra- või kohaliku probleemina kui katastroofilise ülemaailmse ohuna. The 9/11 Commission Report: Final report of the National Commission on Terrorist Attacks Upon the United States (2004). U.S. Government Printing Office. 9-11commission.gov <https://www.9-11commission.gov/report/911Report.pdf>.

**Soome** mudeli keskmes on *kokonaisturvallisuus* ehk tervikjulgeolek. 2025. aastal uuendatud dokument „*Security Strategy for Society*“<sup>56</sup> ei käsitle julgeolekut sõjalise kaitse küsimusena, vaid ühiskonna elutähtsate funktsioonide säilitamise võimena. Nende tagamisel osalevad ametiasutused, ettevõtted, organisatsioonid ja kodanikud ning uuendatud strateegia tugevdab lisaks valmisolekule kriisidele reageerimise ja üksikisiku rolli. Soome mudeli tugevus seisneb julgeoleku püsivas institutsionaliseerimises kogu ühiskonnas, kus „lai riigikaitse“ seob sõjalise kaitse, majanduse, kohaliku tasandi, erasektori ja elanikkonna üheks toimivaks süsteemiks.

**Rootsi** esindab kiire strateegilise ümberorienteerumise mudelit. NATO-ga liitumisele on järgnenud ulatuslik totaalkaitse süsteemi taastamine: 2025–2030 perioodil suurendatakse paralleelselt nii sõjalist kui tsiviilkaitset ning rõhutatakse personali, varude, innovatsiooni, digivõimete ja ühiskondliku vastupidavuse arendamist. Rootsi valitsus seob tugeva riikliku kaitsevõime otseselt NATO kollektiivkaitse tugevdamisega. Rootsi näide kinnitab, et liitlassuhe ei asenda väikeriigi enda võimeid: selle asemel püütakse muuta riik liitlaste jaoks väärtuslikuks ja operatiivselt vajalikuks partneriks.

**Taani** mudel rõhutab pikaajalise planeerimise ühendamist strateegilise paindlikkusega. 2024–2033 kaitsekokkulepe<sup>57</sup> annab kümneaastase finants- ja poliitikaraami, kuid ei lukusta kogu perioodiks ette konkreetseid lahendusi. Võimeid ja investeeringuid täpsustatakse perioodiliste osakokkulepetega vastavalt ohupildi, tehnoloogia ja NATO vajaduste muutumisele. Samuti on Taani nihutanud tähelepanu varasemalt rahuoperatsioonidelt rohkem kuningriigi, Arktika, Põhja-Atlandi ning lähiregiooni kaitsele. Eesti seisukohalt osutab Taani mudel võimalusele eelistada fikseeritud sisendnäitajatele kohandatud planeerimist: strateegilised eesmärgid võivad olla pikaajalised, kuid nende saavutamise vahendeid tuleb regulaarselt ümber hinnata.

**Singapur** on klassikaline näide sellest, kuidas väike riik püüab muuta piiratud ressursid strateegiliseks efektiivsuseks. Totaalkaitse kuus sammast – sõjaline, tsiviil-, majanduslik, sotsiaalne, digitaalne ja psühholoogiline kaitse – käsitlevad kogu ühiskonna toimimist osana riigikaitse-süsteemist. Singapuri kaitsepoliitika tugineb ühtaegu heidutusele ja diplomaatialele ning lähtub otseselt arusaamast, et väikeriik vajab tugevat kaitsevõimet selleks, et säilitada poliitiline tegutsemisruum ja võimalus lähtuda riigi huvidest. Singapuri kogemus sobib kõige otsesemalt „targa riigi“ mudeliga: sõjalist võimet ei käsitleta eraldiseisva võimena, vaid seda võimendavad tehnoloogia, majandus, haridus, digitaristu ja sotsiaalne sidusus.

---

<sup>56</sup> Finnish Government. (2025). *Security Strategy for Society: Government resolution*. Publications of the Finnish Government 2025:3. Helsinki: Finnish Government. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-817-8>

<sup>57</sup> Danish Ministry of Defence. (2023). *Danish Defence Agreement 2024–2033*. Copenhagen: Ministry of Defence.

**Taiwan** pakub omakorda asümmeetrilise kaitse mudelit olukorras, kus potentsiaalse vastase materiaalne ülekaal on väga suur. Taiwani ametlik kaitsedoktriin<sup>58</sup> seob põhimõtte „sõda hoitakse ära selleks valmistudes“ asümmeetriliste võimete, tehnoloogilise moderniseerimise ja kogu ühiskonna vastupanuvõimega. Samal ajal rõhutatakse strateegilise autonoomia säilitamist ja rahvusvaheliste julgeolekupartnerluste laiendamist. Taiwani näite põhijäreldus väikeriigile on, et vastase ülekaalu ei ole otstarbekas proovida sümmeetriliselt tasakaalustada. Piiratud ressursid tuleb suunata võimetusse, mis muudavad vastase tegevuse keerulisemaks, kallimaks ja ettearvamatumaks.

Nende viie mudeli võrdlus näitab, et edukas väikeriigi kohanemine ei tähenda suurriigi sõjalise või institutsionaalse mudeli vähendatud kopeerimist. Soome rõhutab tervikjulgeolekut, Rootsi totaalkaitset ja selle võimendamist alliansi kaudu, Taani pikaajalist kohandatud planeerimist, Singapur ühiskondliku ja tehnoloogilise ressursi maksimaalset mobiliseerimist ning Taiwan asümmeetrilist innovatsiooni. Ühine nimetaja on väikeriigi enda strateegilise väärtuse suurendamine. Eesti jaoks tähendab see, et 2026. aasta julgeolekupoliitikas õigustatult kasvanud sõjalise valmisoleku kõrval peaks tähelepanu pöörama sellele, kuidas muuta majandus, tehnoloogia, diplomaatilised võrgustikud, elanikkonna oskused ja institutsioonide kohanemisvõime samaväärselt julgeolekuressursiks, mis toetab raportis esitatud põhimõtet, et väikeriik ei peaks püüdma suurriikidega konkureerida kvantiteedis, vaid kasutama piiratud ressursse valdkondades, kus kvaliteet ja innovatsioon võivad anda ebaproportsionaalselt suure strateegilise mõju.

Viie riigi ühine trend on see, et muutunud julgeolekukeskkond ei ole toonud kaasa ainult kaitsekulude suurendamist, vaid välispoliitilise orientatsiooni, partnerlusvõrgustike ja riskide hajutamise ümbermõtestamist. Soome, Rootsi ja Taani liiguvad tugevama Euroopa ja regionaalse võrgustumise suunas; Singapur püüab vältida poole valimist suurriikide vastasseisus; Taiwan muudab enda julgeolekuseisundi rahvusvaheliste partnerite ühiseks strateegiliseks huviks.

**Soome** välispoliitika on kõige selgem näide traditsioonilise strateegilise positsiooni ümberhindamisest. NATO liikmeks astumisega loobuti pikaajalisest sõjalisest mitteühinemisest, kuid Soome uus poliitika ei taandu NATO-le toetumisele. 2024. aasta välis- ja julgeolekupoliitika raport<sup>59</sup> nimetab Soome lähenemist väärtuspõhiseks realismiks: tugev riiklik kaitsevõime, NATO kollektiivkaitse, EL kui peamine välispoliitilise mõju kanal, süvendatud kahepoolsed suhted liitlastega ning samal ajal dialoogi säilitamine väljaspool

---

<sup>58</sup> Ministry of National Defense, Republic of China (Taiwan). (2025). 2025 Quadrennial Defense Review. Taipei: Ministry of National Defense.

<sup>59</sup> Ministry for Foreign Affairs of Finland. (2024). *Government Report on Finnish Foreign and Security Policy*. Publications of the Finnish Government 2024:35. Finnish Government.

tavapärast partnerite ringi. 2026. aasta täiendavas raportis<sup>60</sup> tunnistatakse juba otseselt, et transatlantilise suhte muutumine suurendab Euroopa enda vastutust ning maailmas suureneb jõu- ja võimupoliitika osakaal reeglite põhise korra arvelt. NATO on sõjalise julgeoleku kese, EL peamine poliitiline raamistik, mida täiendavad kahe- ja mitmepoolsed suhted Põhjamaade, Balti riikide, USA, Suurbritannia ja teiste partneritega. See vähendab riski, et ühe partneri poliitika muutumine halvaks Soome julgeolekut.

**Rootsi** 2026. aasta välispoliitiline sõnum (*Statement of Foreign Policy 2026*)<sup>61</sup> on üsna tähelepanuväärne: idast tulevale Venemaa ohule ja läänest tulevale ebakindlusele on vastus tugevam Euroopa. NATO-ga liitumine lõpetas ligi kaks sajandit kestnud sõjalise mitteühinemise traditsiooni ning Venemaad käsitletakse pikaajalise vastasseisu osapoolena. Rootsi hinnang Ameerika Ühendriikidele on muutunud: USA-d peetakse jätkuvalt Euroopa julgeoleku jaoks hädavajalikuks, kuid Rootsi valitsus ütleb nüüd avalikult, et USA käitumine on hakanud õõnestama usaldust ning erinema Euroopa arusaamadest rahvusvahelisest õigusest. Rootsi vastus ei ole USA-st eemaldumine, vaid Euroopa ja regionaalse tugistruktuuri tugevdamine. Välispoliitilist julgeolekut ei rajata ühe suurriigi garantiile, vaid kattuvatele liitudele ja võrgustikele: NATO-d käsitletakse peamise kaitsepoliitilise ja EL-i peamise välispoliitilise areenina, mille kõrvale ehitatakse Põhjamaade, NB8, Läänemere piirkonna ning Suurbritannia, Prantsusmaa, Saksamaa, Poola ja Kanada partnerlusvõrgustikke.

**Taani** oli juba enne Ukraina sõda NATO-s tugevalt transatlantilise orientatsiooniga riik. Muutunud keskkond on aga sundinud Kopenhaagenit oma prioriteete ümber järjestama. 2023. aasta välis- ja julgeolekupoliitika strateegia<sup>62</sup> määratleb kolm keskset ülesannet: 1) Euroopa julgeoleku tugevdamine Venemaa agressiooni järel, 2) uute partnerluste loomine väljaspool Euroopat ja läänერიike ning 3) ühiskonna vastupanuvõime suurendamine tarneahelate, energia ja kriitilise infrastruktuuri valdkonnas. Ühelt poolt toimub regionaliseerumine: rohkem tähelepanu Põhja-Euroopale, NATO-le, Ukrainale, Arktikale ja Euroopa kaitsevõimele. Teiselt poolt püütakse laiendada suhteid Aafrika, Aasia ja teiste piirkondadega. Ukraina toetamine on muutunud pikaajaliseks välispoliitiliseks projektiks, milles sõjaline abi on ühendatud rekonstrueerimise, energia, demokraatlike reformide ja EL-iga integratsiooniga. Taanile lisavad eripära Gröönimaa ja Arktika. Arktika strateegilise tähtsuse kasv tähendab, et rahvusvahelise õiguse, USA suhete, NATO ja Taani kuningriigi

---

<sup>60</sup> Ministry for Foreign Affairs of Finland. (2026). Government report on changes in the foreign and security policy environment. Publications of the Finnish Government 2026:27. Finnish Government.

<sup>61</sup> Government of Sweden. (2026, February 18). *Statement of Foreign Policy 2026*. Ministry for Foreign Affairs. <https://www.government.se/speeches/2026/02/statement-of-foreign-policy-2026/?utm>

<sup>62</sup> Ministry of Foreign Affairs of Denmark. (2023). *Foreign and Security Policy Strategy 2023*. Copenhagen: Ministry of Foreign Affairs.

sisemise sidususe küsimused põimuvad otseselt välispoliitikaga. Taani ametlik seisukoht rõhutab Arktika rahumeelset ja rahvusvahelisel õigusel põhinevat korraldust.

**Singapur** pakub Euroopa riikidest erinevat mudelit, kuna tema põhiprobleem pole vahetu sõjaline vastane, vaid USA ja Hiina kasvav strateegiline konkurents. Singapuri välispoliitika eesmärk on vältida olukorda, kus riiki sunnitakse valima ühe poole kasuks. Välisminister Vivian Balakrishnan kirjeldas 2026. aastal<sup>63</sup> praegust rahvusvahelist keskkonda üleminekuperioodina vana ja uue maailmakorra vahel ning rõhutas, et Singapuril on elulised huvid nii suhetes USA kui Hiinaga. Sellest tuleneb Singapuri strateegiline huvi säilitada tugevad suhted mõlema suurriigiga, toetada rahvusvahelist õigust, hoida ASEAN keskse regionaalse raamistikuna, mitmekesistada kaubandus-, energia- ja tehnoloogiapartnereid ning vältida liigset sõltuvust ühest tarneahelast või poliitilisest blokist. ASEAN on Singapuri jaoks eriti oluline just seetõttu, et ühendus võimaldab väikeriigil osaleda palju suurema kaaluga kollektiivses regionaalses struktuuris.

**Taiwani** olukord on kõige keerulisem, sest tema välispoliitikat piirab rahvusvahelise tunnustuse puudumine ning otsene Hiina surve. Seetõttu on Taiwan kujundanud välispoliitika, mille keskne ülesanne on muuta Taiwan teiste riikide jaoks vajalikuks partneriks, mitte ainult abi vajavaks väikeriigiks. Taiwani 2026. aasta välispoliitika juhised<sup>64</sup> nimetavad demokraatia, rahu ja majandusliku heaolu ühendamist tehnoloogiliste, majanduslike ja poliitiliste partnerluste kaudu. Taiwan rõhutab enda tähtsust demokraatliku partneri, tehnoloogilise sõlme ja India–Vaikse ookeani stabiilsuse tagajana. Samal ajal süvendatakse suhteid USA, Euroopa, Jaapani ja teiste demokraatlike riikidega ning püütakse siduda Taiwani väina stabiilsus nende riikide enda julgeoleku- ja majandushuvidega. Taiwani strateegia loogika on seega „Ärge kaitske Taiwani sellepärast, et Taiwan on väike ja ohustatud, vaid toetage Taiwani, sest Taiwani julgeolek on teie enda majandusliku, tehnoloogilise ja poliitilise julgeoleku osa,“ mis on ehk kõige puhtam näide „targa riigi“ välispoliitilisest rakendusest.

**Tabel. Väikeriikide strateegiate võrdlus - kuidas teised väikeriigid oma huve kaitsevad või kuidas on julgeolekukeskkonnas toimunud muutustele reageerinud?**

| Riik         | Muutus / põhistrateegia                        | Kuidas väikeriigi huvi kaitstakse                                                                                  | Mida Eesti jaoks võrrelda                                                                                        |
|--------------|------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| <b>Soome</b> | 2025 uuendatud ühiskonna julgeolekustrateegia. | „Laiapindne julgeolek“: riik + ettevõtted + organisatsioonid + kodanikud; elutähtsate funktsioonide tagamine; rõhk | Kas Eesti laiapindne riigikaitse kontseptsioon on sama institutsionaliseeritud või rohkem kaitsepoliitikakeskne? |

<sup>63</sup> Ministry of Foreign Affairs Singapore. (2026, May 28). *Transcript of Minister for Foreign Affairs Dr Vivian Balakrishnan's Wrap-Up Interview with Singapore Media, 28 May 2026.*

<sup>64</sup> Ministry of Foreign Affairs, Republic of China (Taiwan). (2026). Foreign Policy Guidelines.

| Riik            | Muutus / põhistrateegia                                                        | Kuidas väikeriigi huvi kaitstakse                                                                                                                              | Mida Eesti jaoks võrrelda                                                                                                 |
|-----------------|--------------------------------------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| <b>Rootsi</b>   | neutraalsusest NATO liikmeks + 2025–2030 suur totaalkaitse süsteemi taastamine | mitte ainult valmisolekul, vaid kriisile reageerimisel<br>sõjaline + tsiviilkaitse, psühholoogiline kaitse, vabatahtlikud, innovatsioon, NATO kollektiivkaitse | Paralleel Eesti 2026 „sõjaks valmistumise“ nihkega                                                                        |
| <b>Taani</b>    | pikaajaline, kuid paindlik 2024–2033 kaitseraamistik                           | NATO + ühiskondlik julgeolek + geograafiline prioritisatsioon; perioodilised vaheotsused võimaldavad strateegiat kiiresti muuta                                | Huvitav alternatiiv Eesti fikseeritud 5% sisendnäitajale                                                                  |
| <b>Singapur</b> | pikaajaline totaalkaitse                                                       | kuus sammast: sõjaline, tsiviil-, majanduslik, sotsiaalne, digitaalne ja psühholoogiline kaitse                                                                | Väga tugev „smart state“ mudel: puuduvat massi kompenseeritakse kvaliteedi, tehnoloogia ja ühiskondliku organiseeritusega |
| <b>Taiwan</b>   | asümmeetriline kaitse + kogu ühiskonna vastupanuvõime                          | odavamad hajutatud võimed, droonid, raketid, mobilisatsioon, tsiviil-sõjaline koostöö, partnerlussuhted                                                        | Eesti jaoks ilmselt kõige huvitavam sõjalise innovatsiooni võrdlus                                                        |

| Riik            | Varasem põhiline orientatsioon                           | Kohanemine                                                             | Uus välispoliitiline loogika                                  |
|-----------------|----------------------------------------------------------|------------------------------------------------------------------------|---------------------------------------------------------------|
| <b>Soome</b>    | sõjaline mitteühinemine + EL                             | NATO + EL + kahe- ja minilateraalsed võrgustikud                       | ankurdamine mitmesse julgeolekuvõrgustikku                    |
| <b>Rootsi</b>   | mitteühinemine + tugev EL                                | NATO, Euroopa kaitse, NB8/JEF, strateegilised partnerid                | Euroopa tugevdamine USA ebakindluse ja Venemaa ohu vastu      |
| <b>Taani</b>    | tugev USA/NATO orientatsioon                             | Euroopa julgeolek + Ukraina + Arktika + globaalsed partnerid           | transatlantismi täiendamine Euroopa ja globaalse hajutamisega |
| <b>Singapur</b> | USA julgeolek + Hiina majandus + ASEAN                   | partnerite ja tarneahelate veel suurem mitmekesistamine                | strateegiline optionaalsus                                    |
| <b>Taiwan</b>   | USA-keskne julgeolek + piiratud diplomaatiline tunnustus | USA kõrval Euroopa, Jaapan ja laiem demokraatlike partnerite võrgustik | muuta enda julgeolek teiste riikide huviks                    |

Kokkuvõtteks:

- Ükski neist viiest riigist ei reageeri kasvavale ebakindlusele välispoliitika lihtsa militariseerimisega.
- Soome ja Rootsi tugevdavad välispoliitikat kattuvate NATO–EL–Põhjamaade–NB8–kahepoolsete võrgustike kaudu. Taani säilitab USA sideme, kuid suurendab Euroopa, Arktika ja globaalse diplomaatia osakaalu. Singapur keeldub muutumast ühegi suurriigi satelliidiks ja kasvatab võimalikult suurt diplomaatilist manööverdamisruumi. Taiwan püüab oma tehnoloogilise ja geopoliitilise väärtuse abil muuta rahvusvahelist isoleeritust rahvusvaheliseks vastastikuseks sõltuvuseks.
- Väikeriigi välispoliitiline vastus jõupoliitika kasvule ei peaks olema uue „kaitsja“ leidmine, vaid sõltuvuste hajutamine ja enda partnerlusväärtuse kasvatamine.

### **„Small state“ ja „smart state“ kui vastanduvad strateegilised loogikad**

Klassikalise „väikeriigi loogika“ lähtekohaks on haavatavus. Riik teadvustab oma materiaalsed nõrkust, väikest strateegilist sügavust ja piiratud võimet mõjutada rahvusvahelist süsteemi. Sellest tuleneb vajadus otsida välist kaitset: liituda tugevama koalitsiooniga (*balancing*), kohanduda tugevama riigiga (*bandwagoning*) või otsida tuge rahvusvahelistelt organisatsioonidelt ja liitlastelt (*sheltering*). Realistliku koolkonna mõtteviisis on väikeriikide kitsas eksimisruum ja suur sõltuvus süsteemsetest piirangutest üks keskseid tunnuseid. Väikeriigi loogika iseloomustab riikide nagu Läti, Leedu, Moldova, Armeenia, Gruusia strateegilisi doktriine. NATO, USA kohalolek, kaitsejõude suurendamine, regionaalne koostöö ja enda sõjalise võime kasvatamine on valdavalt välise ohu tasakaalustamise instrumendid.

Taiwan seevastu peab pidevalt suurendama oma strateegilist väärtust: pooljuhid, tehnoloogia, asümmeetriline kaitse, suhted USA, Jaapani ja Euroopaga ning Taiwani väina julgeoleku sidumine ülemaailmse majandusjulgeolekuga. „Targa riigi“ loogika pöörab küsimuse ümber: selle asemel et küsida „kes meid kaitseb?“, küsib riik „milliseid ressursse ja eeliseid saame kasutada selleks, et teised vajaksid meid?“. Materiaalne suurus ei kao, kuid seda kompenseeritakse tehnoloogia, teadmiste, diplomaatiliste võrgustike, majandusliku spetsialiseerumise, nišivõimete, innovatsiooni ja strateegilise paindlikkusega. Väikeriikide mõju käsitlev uuem kirjandus näitabki, et edukad väikeriigid võivad võimude asümmeetriat vähendada suhete ja võrgustike abil ning EL-is ekspertiisi, võrgustikukapitali ja teadmiste vahendaja (*knowledge broker*) rolliga. Targa riigi loogika iseloomustab Singapuri, Taiwani, Araabia Ühendemiraate. Eesti, Soome, Rootsi ja Taani esindavad pigem üleminekumudeli hübriidloogikat. Eesti on mitmes valdkonnas juba selgelt „tark riik“, kuid

Eesti julgeolekupoliitiline enesekontseptsioon on palju traditsioonilisem: „oleme väikesed → Venemaa on meist palju tugevam → üksi ennast kaitsta ei saa → vajame võimalikult tugevat NATO-t → vajame USA kohalolekut → tõestame liitlastele oma usaldusväärsust kõrgete kaitsekuludega“. Soome ja Rootsi on pärast 2022. aastat teinud klassikalise väikeriigi käigu — Venemaa ohu tasakaalustamine NATO liikmelisuse kaudu, kuigi samaaegselt käituvad nad paljudes küsimustes „targa riigi“ loogika järgi: NB8, Põhjamaade koostöö, JEF (ühendekspeditsioonivägi), EL, kahepoolsed suhted, kaitsetööstus, tehnoloogia, diplomaatiline ekspertiis, mida võib identifitseerida kui „*smart balancing*“ - tugeva alliansi kasutamine ei asenda autonoomset välispoliitikat, vaid võimendab seda.

Muutunud Ameerika Ühendriikide välispoliitiline strateegia ei vähenda väikeriikide sõltuvusprobleemi, vaid muudab nähtavaks nende erinevad strateegilised vastused sellele: *bandwagoning* panustab privilegeeritud suhtesse dominantse suurvõimuga, *smart balancing* hajutab sõltuvust kattuvate liitude kaudu ning *smart-state* strateegia püüab suurendada väikeriigi enese väärtust ja sellest tulenevat tegevusvabadust. Riikidest, mille strateegiline loogika on pärast Donald Trumpi tagasitulekut liikunud USA/Trumpi administratsiooniga privilegeeritud kahepoolse suhte otsimise poole, lootuses saada selle kaudu julgeoleku-, majandus- või poliitilisi eeliseid, võib nimetada Ungarit (Viktor Orban), Serbiat (Aleksandar Vučić), Ladina-Ameerika (Argentiina, El-Salvador) ja Lähis-Ida riike (AÜE, Katar, Saudi Araabia). Kõik nad ei ole ilmtingimata väikeriigid.

### **Võimalikud strateegilised muutepunktid lähitulevikus**

Hetkel saame prognoosida eelseisvaid valimisi, mis võivad laiemalt mõjutada poliitilisi arenguid Euroopas ja maailmas. Neist olulisemad on USA vahevalimised, Israeli parlamendivalimised ja Prantsusmaa presidendivalimised, mis võivad kaasa tuua poliitilisi muutuseid.

1. Rootsi parlamendi (*Riksdag*) valimised toimuvad plaanipäraselt 13. septembril 2026. Rootsi esimesed parlamendivalimised pärast ametlikku liitumist NATO-ga.

Küsitluste järgi on jõuvahekorrad Sotsiaaldemokraatlik Partei (u30%), äärmuskonservatiivne Rootsi Demokraadid (u20%), Moderaadid (u17%), opositsiooni edu on olnud stabiilselt (4-10%). Tõenäoliselt saab Rootsi SDP juhitava valitsuse ning riigi välispoliitiline kurss oluliselt ei muutu, kuigi Vasakpartei on nõudnud ministrikohti võimalikus Sotsiaaldemokraatide juhitas valitsuses ja nende vaated on mitmes küsimuses oluliselt äärmuslikumad. Järgmist aastat silmas pidades iseloomustavad Soomet sarnased arengud.

2. Brasiilia presidendi- ja parlamendivalimised (oktoober 2026), mis määrab riigi tulevase majandussuuna ja suhted teiste suurriikidega.

Küsitluste järgi hoiab praegune president Luiz Inacio Lula da Silva stabiilselt 5-7% edumaad trumpistliku Flavio Bolsonaro (eelmise presidendi poeg) ees. Kui jääb nii, siis riigi poliitiline kurss ei muutu.

3. Iisraeli Knesseti parlamendivalimised (27. oktoober 2026), mis on Lähis-Lda stabiilsuse seisukohalt kriitilise tähtsusega, otsustatakse Netanyahu saatus, riigi tulevane poliitiline kurss ja julgeolekustrateegia. Kui peaminister Netanyahu kaotab valimised, siis seisab ta vastamisi korruptsioonisüüdistustega ning võimaliku (Iisraeli poliitilises praktikas üsnagi reaalse) vanglakaristusega.

Seda on kõige keerulisem ette ennustada, kuna jõuvahekorrad saavad olema üsna napid. Netanyahu isiklik populaarsus püsib kõrgem kui opositsiooni liidril Gadi Eisenkotil, kuid teda teatakse rohkem. Likud populaarsus on kõikunud, mõnedel küsitlustel (Filber, Direct Polls) on see 30% ümber, ülejäänutel 21-23%. Opositsioonilise Yashari toetus on stabiilselt 23-26% ja see on tõusnud juuli algusest. Varasemalt oli Likud populaarseim. Endise peaministri Naftoli Bennetti Beyachad (millega on liitunud Yair Lapid) toetus on aga langenud, püsides 15% ümber (Filber ja Direct Polls pakuvad neile 6-9%). Tööpartei järglase Demokraatide ja venekeelse elanikkonna Yisrael Beiteinu toetus on mõlemal u 8-11%. Praegusel hetkel tundub, et kumbki blokk ei saa absoluutset enamust (Netanyahule pakutakse 49-52 ja opositsioonile 57-60 kohta) ning otsustavaks võivad saada araablase hääl (10-11 kohta) ja Yisrael Beiteinu (9-10 kohta) jäämine opositsiooni, kes küll mõlemad soovivad Netanyahu lahkumist. Valimiskünnise lähedal on Zionist Home – The Reservists (2,9%) ja kui nad ületavad künnise, siis on opositsioonil 4 kohta juures. Seetõttu võib olukorra kujunemist nimetada raskesti ennustatavaks ning teatud arengute juures võib Netanyahu poliitiliste manipulatsioonidega jääda ametisse. Nii Likud kui Yashar on vastu kahe riigi lahendusele (seda toetavad juutidest ainult Demokraadid), kuid Eisenkoti poliitiline liin on pragmaatilisem. Ta toetab regionaalset allianssi koos mõõdukate araabia riikidega (nt Saudi Araabia). Uute, rahvusvahelise õiguses kohaselt illegaalsete, asunduste ehitamine enne valimisi on toonud kaasa vägivalda laine, mis eeldatavalt võib süveneda, kuna Netanyahu näeb selles kasu valimistel. Euroopa suurriigid (Itaalia, Prantsusmaa, Saksamaa, Suurbritannia ning ka näiteks Kanada) on hukka mõistnud Iisraeli poliitika asunduste suhtes.

4. USA vahevalimised (3. november 2026) on 2026. aasta ühed olulisemad valimised, kus valitakse ümber kogu esindajatekoda ja kolmandik senatist. Tulemused määratlevad, kas president Donald Trump säilitab kongressis toetuse või läheb seadusandlik võim opositsiooni kätte. Kui Demokraatlik partei saavutab ülekaalu Kongressi mõlemas kodus, siis võib eeldada, et suureneb surve täidesaatvale võimule ning võidakse algatada järjekordne *impeachment* protseduur ametisoleva presidendi vastu. Periood 2027-2029 (ehk eelseisev Kongressi tööperiood), kus seadusandlik võim vastandub täidesaatvale võimule, võib

suurendada ebastabiilsust Ameerika Ühendriikides, sest rõhk läheb sisepoliitilisele võitlusele.

Hetkeprognoosid on üsna üksmeelsed, et vabariiklased kaotavad enamuse Esindajatekojas ja viimased küsitlused lubavad demokraatidele ülekaalu ka Senatis, mis suuresti tuleneb president Donald Trumpi madalast toetusreitingust (seda võimendavad Iraani sõda ja sellest tingitud bensiinihinnatõus ning elukalliduse kasv). MAGA-liikumise lõhenemise mõju on siiski väiksem, sest liikumine on tugevasti juhikeskne, selle liikmed toetavad eelkõige juhti, mitte ühte või teist poliitilist ideed. Demokraadid on aga lõhenenud mõõduka ja nn progressiivse tiiva vahel, mis võib samuti mõjutada erakonna kandidaatide valitavust. Demokraatidele pakutakse uues Esindajatekojas 221-228 kohta ning vabariiklastele 207-214 kohta, kuid praeguse tendentsi jätkumisel võib ülekaal olla veelgi suurem. Vabariiklased on püüdnud kaotust vähendada valimisringkondade ümberkujundamisega nende kontrollitavates osariikides, millele demokraadid vastasid samaga Californias. Saavad olema umbes 17-19 tasavägist võitlust eeldavat kohta, mis suure tõenäosusega määravad valimiste võitja.

Senatis on vabariiklaste ülekaal soliidne, 53-47, kuid seal on tekkinud piisaval hulgal konkurentsivõimelisi vastasseise, mis võivad Senati enamuse anda demokraatidele (North Carolina, Maine, Alaska, Texas, Ohio, Iowa). Demokraatide hallatavatest kohtadest võiksid vabariiklastel šansid tekkida Michiganis ja Georgias, kuid Georgias on neil väga tugev kandidaat Jon Ossoff, kellest on hakatud rääkima kui võimalikust demokraatide presidendikandidaadist 2028. Michigani eelvalimistel võitis progressiivsete tiiba kuuluv Abdul El-Sayed, kuid eelvalimiste järgselt on tema populaarsus tõusnud ja teda peetakse samuti personaalselt tugevaks kandidaadiks. Teatavad šansid on opositsioonil veel Nebraskas, kus opositsioonil on tugev sõltumatu kandidaat Dan Osborn. Mitmes traditsiooniliselt vabariiklikus osariigis on demokraadid saanud küsitlustel tavalisest rohkem toetust (ligi 45%), mis võib valimisteks veelgi kasvada (South Carolina, Mississippi, Kansas, Montana). Kui vabariiklased peaksid enamuse kaotama, tõstatub jälle president Trumpi *impeachmenti* võimalus, kuid selle läbimineku potentsiaal on väike. Võimalus, et Vabariiklik partei vahetab Trumpi välja asepresident Vance vastu on kaduvväike, sest Trump kontrollib erakonda.

2025. aasta veebruarist kuni tänaseni valitsenud välispoliitilised suundumused võivad pärast vahevalimisi muutuda, kui Vabariiklik partei peaks enamuse kaotama – ja on raske ette kujutada, kuidas valitsus suudaks vältida kaotusi, mis tulenevad täitevvõimu otsustest, mis on vastuolus oluliste vabariiklaste seadusandjate soovitustega ja valijaskonna meelsusega. Niipea kui vahevalimised on lõppenud, suunatakse kogu tähelepanu 2028. aastale ning võib ette näha oluliste isikute lahkumist valitsusest.

5. Prantsusmaa presidendivalimised (kevad 2027), millega Emmanuel Macroni teine ja viimane ametiaeg lõpeb (Merkel-Macroni ajastu). Need valimised on Euroopa Liidu tuleviku jaoks otsustavad, kuna selgub, kas võimule jääb mõõdukas liin või tõuseb esile radikaalne opositsioon.

Marine Le Peni juhtpositsioon on püsinud kindlana, küsitlustel toetab teda valimiste esimeses voorus stabiilselt 35-36%. Teisele kohale pretendeerivad tsentristid Edouard Philippe (u16%) ja Gabriel Attal (u11%), mõõdukas vasakpoolne Raphaël Glucksmann (u10%) ning äärmusvasakpoolne Jean-Luc Melenchon (u16%). Tõenäoliselt loobub Attal Philippe kasuks ja teises voorus võivad just Philippel olla teatava šansid Le Peni vastu, kuigi alates maist on Le Peni 5-8% edu olnud stabiilne. Le Pen on ametlikult kinnitanud, et tema võidu korral lahkub Prantsusmaa NATO integreeritud sõjalisest juhtstruktuurist (taastab de Gaulle aegse suhte). NATO kaotab sellega otsese ligipääsu Prantsuse tuumalennukikandjale, luuresatelliitidele ja sõjalaevastikule. Le Pen plaanib veto panna uutele Venemaa-vastastele sanktsioonidele ja lõpetada Prantsuse ründerelvade (nt pikamaarakettide) tarnimise Ukrainale. Le Pen ei nõua enam Prantsusmaa lahkumist eurotsoonist või EL-ist (Frexit). Selle asemel plaanib ta kehtestada põhimõtte, et Prantsusmaa põhiseadus on ülemuslik EL-i õiguse ees ning kärpida Prantsusmaa sissemaakseid liidu eelarvesse (hakkab Orbanit tegema). Samal ajal on tal tekkinud erimeelsused Trumpiga, Le Pen kritiseerib Iraani sõda ja Trumpi tollipoliitikat. Le Pen on keelanud oma partei saadikutel Trumpi kampaaniat või tema MAGA-retoorikat avalikult toetada. Le Peni lähedane liitlane oli Viktor Orban, tal on keerulised suhted teiste äärmuskonservatiivsete liidritega Euroopas (Meloni, AfD, Farage) ja ta on distantseerinud Putinist, kuid võrreldes Macroniga on Le Pen pigem venemeelne poliitik. Seega Le Peni võimalik võit presidendivalimistel mõjutab oluliselt julgeolekukeskkonda ning Euroopa Liidu ja NATO poliitilist tasakaalu.

Jean-Luc Mélenchon (kes on pigem läänevastane kui venemeelne) on lubanud Prantsusmaa NATOst täielikult välja viia. Mõlemad on transatlantistide täielikud vastandid ning arvestades selle kuu küsitlusi, kus Le Pen on esikohal ja Mélenchon on ületanud tsentristlikud kandidaadid, võivad nad 2027. aasta mais toimuvast teisest voorust vastamisi seista, kus Le Pen tõenäoliselt võidaks. Prantsusmaa võimetus täita NATO-s konstruktiivset rolli oleks piirkonna jaoks katastroofiline.

6. Olukord teistes Euroopa riikides.

Hiljem 2027. aastal toimuvad parlamendivalimised Hispaanias ja Itaalias. Nii Itaalias kui ka Hispaanias dikteerivad poliitilist agendat immigratsioonivastatus, majanduslik rahulolematuse ja liikumine traditsioonilisest tsentrist tugevamalt paremale. Hispaanias on suurima tõusu teinud äärmuskonservatiivne Vox, kelle toetus on tõusnud 17,5% peale.

Itaalias on ekskindral Roberto Vannacci juhitud uus populistlik radikaalne partei Futuro Nazionale viimastel kuudel teinud plahvatusliku tõusu. FN esindab NATO-vastast, ksenofoobset ja tugevalt immigratsioonivastast kurssi. Saksamaal on AfD (Alternatiiv Saksamaale) tõusnud küsitluste järgi riigi esiparteiks, Ida-Saksamaa liidumaade uuringutes ulatub toetus koguni üle 40%, üleriigiliselt 28%. Suurbritannia valijaskond on killustunud. Tööpartei ja Farage Reform UK mõlema toetus on 24-25%, konservatiividel 20%. Farage on korduvalt levitanud narratiivi, et Lääs provotseeris Venemaad rünnakule ning tema reitingute kasv tõestab selle retoorika levikut tsiviilelanike seas. Septembris on valimised Lätis, kus kristlik-konservatiivne ja populistlik partei Suveräänne Võim võib teha tugeva tulemuse. Nende julgeolekuretoorika NATO ja Venemaa suunal oluliselt ambivalentsem ja ettevaatlikum.

Värskeimad, 2026. aasta augusti uuringuandmed ja poliitikaanalüüsid (sh *The Guardian* ja *Pew Research Center*) näitavad, et peaaegu iga neljas Euroopa valija (umbes 24%) hääletab praegu süsteemiväliste või äärmuskonservatiivsete parteide poolt, kelle retoorika ühtib sageli Venemaa huvidega. See on viimase kolme aastaga erakordselt kiire tõus. Kui trend jätkub, siis ootavad Euroopat ees ulatuslikud poliitilised muutused ja taganemine senisest väärtussüsteemist. Venemaale sõbralike parteide mõju kasv on muutunud konventsionaalsest sõjalisest ohust ohtlikumaks, sest see neutraliseerib Lääne peamise relva – ühtsuse. Nad muudavad Euroopa riigid otsustusvõimetuks ja sisemiselt lõhestunuks, mis on täiuslik pinnas Venemaa pikaajalise hübriidstrateegia õnnestumisele. Kuna EL-i välispoliitika nõuab riikide konsensust, piisab vaid ühest või kahest Venemaale sümpatiseerivast valitsusest, et jätta Euroopa Liit kriisihetkel ilma kiire ja ühtse vastulöögit.

## Kokkuvõtteks

**Põhijäreldus: Eesti peab välis- ja julgeolekupoliitiliste tegevuste planeerimisel lähtuma pigem „targa riigi“ võrgustunud kui „väikeriigi“ sõltuvuslikust kontseptsioonist.** Selleks tuleb lahendada strateegiline dilemma, kuidas ühiskonna valitsev mentaliteet lähtub suures osas konservatiivsetest traditsionalistlikest vaadetest ning eesrindlikel ideedel on raske leida laiemat toetust ühiskonnas. Kuigi ühiskond teadvustab laialdaselt Venemaad kui Eesti suveräänsusele vaenulikku riiki, on ta märksa avatum sealt levivatele vaadetele ning väärtussüsteemile ja seeläbi ka palju vastuvõtlikum vaenulikule mõjutustegevusele, mille eesmärk on nõrgestada lääne demokraatia levikut Eesti ühiskonnas.

Rahvusvahelise süsteemi arengus oleme jõudnud hetke, kus reeglite põhisele maailmakorrale on esitatud tugev väljakutse. Venemaa ja Hiina (viimane mõningate reservatsioonidega, ta ei soovi niivõrd kehtivat süsteemi muuta kuivõrd tema huvidele

kohandada) ohustavad reeglite põhist korda, mis neile ei ole kunagi sobinud, kuid nüüd on nendega jõuliselt liitunud USA Donald Trumpi administratsioon, mis sobib strateegilises ja kontseptuaalses plaanis Venemaale ja Hiinale väga hästi.

Revisionistlike (muutust soovivate) jõudude eesmärk on asendada reeglite põhine süsteem tehingutepõhise süsteemiga (või pigem süsteemitusega – *global disorder*), kus osapoolte poliitilisi valikuid dikteerivad jõuvahekorrad.<sup>65</sup> Eestile kui väikesele riigile pole soovitatav väljakutsega kaasa minna, vaid leida demokraatlikke väärtuseid jagavaid partnereid Euroopa Liidus ja NATOs. Pigem panustada institutsionaalsele formaadile kui orientatsioonipoliitikale, millega riigi huvid seotakse ühe või teise suurriigi huvidega. Euroopa Liit, NB8, koostöö Suurbritannia ja Kanadaga võiksid pakkuda sobiva alternatiivi arvestades Ameerika Ühendriikide muutunud poliitilist kurssi (mis võib olla ajutine sõltuvalt eelseisvate vahevalimiste ja 2028. aasta valimiste tulemustest).

Eesti ei peaks lihtsalt kuuluma rahvusvahelistesse institutsioonidesse, vaid peaks neid aktiivselt kasutama oma piiratud riiklike ressursside võimendamiseks läbi rahvusvahelise koostöö (mitte me ei sõltu Brüsselist, vaid meie olemegi Brüssel). EL annab Eestile mõjuvõimu kaubanduse, sanktsioonide, regulatsiooni, majandusjulgeoleku ja välispoliitika valdkonnas, mida ta üksi ei suudaks teostada. NATO muudab Eesti riigikaitse osaks palju suuremast kollektiivsest heidutusjõust. NB8 ja muud Põhja-Balti koostöövormid võimaldavad väikestel ja keskmise suurusega riikidel kooskõlastada seisukohti enne otsuste tegemist suuremates institutsioonides: diplomaatiline koordineerimine, luureandmete vahetus, meresõiduohutus, kaitsehanked, infrastruktuuri kaitse, tehnoloogiline koostöö ning ühised seisukohad ELis ja NATOs.

Kokkuvõttes peaks Eesti järgima institutsionaalselt kinnistatud strateegilist riskide hajutamist: jääma kindlalt NATO-sse, EL-i ja reeglitel põhinevasse korda, tugevdama samal ajal piirkondlikke, kahe- ja mitmepoolseid suhteid kõikide koostööle orienteeritud riikidega ning arendama võimeid, mis vähendavad strateegilist sõltuvust välisest osapooltest, samal ajal tuginedes innovatiivsetele lahendustele ning targa riigi doktriinile, mis aitab toime tulla väikeriigi mentaliteedi ja hirmudega. See on kooskõlas ka 2026. aasta riikliku julgeolekukontseptsiooniga, milles sätestatakse, et Eesti eesmärk on mitte kunagi jääda üksi, mõjutada Euroopa julgeolekut ja olla lähedal otsuste kujundamise keskmeele.

---

<sup>65</sup> McFaul, M. (2025). Autocrats vs. Democrats: China, Russia, America, and the New Global Disorder. Stanford University / FSI; Mölder, H. (2025, 4 March) 'Holger Mölder: tere tulemast "Mad Maxi" maailma!' Trialoog. <https://trialoog.taltech.ee/holger-molder-tere-tulemast-mad-maxi-maailma/>